

Hur kan vi lyssna på de tysta?

Examensarbete vid Mälardalens Högskola

I samarbete med Eskilstuna kommun

Utfört av:

Marcus Persson

Västerås, 2012-01-11

Abstract

The knowledge that citizens have of their own municipality is very useful for the local politicians and planners in the event of such a major reconstruction in the neighborhood. It is the residents in the area that are most affected, and their view on the reconstruction is valuable if the end result will be as good as possible. Since the municipality builds for the citizens, and wants them to enjoy the outcome of the reconstruction as much as possible, it is essential that the municipality get a chance to inspect the citizen's views and experiences about it in an early stage. If the citizens don't want to get involved, or if only a few people involve themselves, it will be difficult for the municipality to find a solution satisfactory to all. That all citizens should be happy with the outcome is of course very difficult, but the more people that are involved, the greater are the opportunities that as many as possible gets pleased.

The purpose of this thesis is to first highlight the problems and experiences in the area of citizen involvement in urban issues. This, together with the results of two surveys and a report on how other municipalities are working with the issue, will help the municipality of Eskilstuna to find ways that makes even those who normally don't commit themselves to engage in these types of questions. In this thesis, these people are referred to as the "quiet" citizens.

Keywords: Social planning, civic engagement, citizen participation, reconstruction, local environment

Förord

Detta examensarbete omfattar 30 högskolepoäng och har genomförts vid Akademin för hållbar samhälls- och teknikutveckling på Mälardalens högskola i Västerås, i samarbete med Eskilstuna kommun. Arbetet är den avslutande delen av civilingenjörsprogrammet inom samhällsteknik.

Det finns ett antal personer som har hjälpt mig under hela tiden som arbetet har pågått och dessa personer vill jag rikta ett stort tack till. Mina två handledare på Eskilstuna kommun, Anna Wilhelmsson och Christer Olofsson, har varit mycket hjälpsamma från början till slut, vilket även gäller min examinator Lisbeth Dahlbäck.

Dessutom skulle jag vilja tacka alla de personer i Eskilstuna som tagit sig tid att ställa upp på en intervju. Utan deras hjälp skulle examensarbetet, i högsta grad, vara ofullständigt.

Avslutningsvis vill jag tacka familj och vänner som varit ett stort stöd under arbetets gång.

Marcus Persson

Västerås april 2011

Sammanfattning

Den kunskap som medborgare har om den egna kommunen är ovärderlig för politiker och planerare i händelse av t.ex. en större ombyggnation i närområdet. Det är de boende i det aktuella området som påverkas mest och deras åsikter angående ombyggnationen är värdefull för att slutresultatet ska bli så bra som möjligt. Eftersom kommunen bygger för medborgarnas skull, och vill att de ska trivas så bra som möjligt, är det viktigt att kommunen får ta del av medborgarnas åsikter och erfarenheter i ett tidigt skede. Om medborgarna inte engagerar sig, eller om endast ett fåtal gör det, blir det svårt för kommunen att komma fram till en lösning som är tillfredsställande för alla. Att alla medborgare ska bli nöjda med slutresultatet är naturligtvis svårt, men ju fler som engageras sig, desto större möjligheter finns det att så många som möjligt blir nöjda.

Syftet med detta examensarbete är att först belysa de problem och andra erfarenheter som finns inom området för medborgares engagemang för stadsbyggnadsfrågor. Detta, tillsammans med resultatet av två intervjuundersökningar och en redogörelse för hur andra kommuner arbetar med frågan, ska bidra till att Eskilstuna kommun kan hitta sätt som gör att även de som normalt inte engagerar sig vill engagera sig för sådana typer av frågor. I detta examensarbete benämns dessa som "tysta" medborgare.

Nyckelord: Samhällsplanering, stadsbyggnad, medborgarengagemang, medborgardeltagande, medborgarinflytande, ombyggnad, närmiljö

Innehållsförteckning

1. INLEDNING	9
1.1 BAKGRUND.....	9
1.2 PROBLEMFÖRMULERING	10
1.3 SYFTE OCH MÅL.....	10
1.4 AVGRÄNSNING	10
1.5 METOD	11
1.5.1 Intervjuundersökningar.....	12
1.5.2 Litteraturstudie	13
2. INTRODUKTION	15
3. LITTERATURSTUDIE.....	16
3.1 LÅGT ENGAGEMANG BLAND MEDBORGARNA	16
3.1.1 Medborgarengagemang vid förändringar i den egna närmiljön kontra engagemang vid förändringar som berör en större del av medborgarna i kommunen	16
3.1.2 Medborgardeltagande och medborgarinflytande	17
3.1.3 Faktorer som gör att medborgare inte engagerar sig	18
3.2 INFORMATION OCH MEDBORGARDIALOG	19
3.2.1 Inflytandenivåer	19
3.2.2 Kommunen har sista ordet.....	20
3.2.3 Informationsmetoder	21
3.3 ETT ÖKAT MEDBORGARENGAGEMANG	22
3.3.1 Intressanta exempel.....	22
3.3.3 Varför medborgare bör engagera sig	26
3.3.4 Hur kan engagemanget öka?.....	27
3.4 MEDBORGARENGAGEMANG I ETT STÖRRE PERSPEKTIV.....	28
3.4.1 Medborgarengagemang i grupper.....	29
3.4.2 Skillnader mellan orter.....	29
4. KONTAKT MED ANDRA KOMMUNER.....	31
4.1 UPPSALA.....	32
4.2 VÄSTERÅS	33
4.3 HELSINGBORG.....	34
4.4 KRISTIANSTAD	35
4.5 SÖDERTÄLJE.....	36
4.6 VÄXJÖ	36
4.7 JÖNKÖPING	37

4.8 GÖTEBORG	38
4.9 NORRKÖPING.....	38
4.10 STOCKHOLM	39
4.11 UMEÅ	39
4.12 ÖREBRO.....	40
4.13 SUNDSVALL	41
5. ESKILSTUNA KOMMUNS SYN PÅ MEDBORGARENGAGEMANG	44
5.1 FÖRDELAR MED MEDBORGARDELTAGANDE	44
5.2 MEDBORGARNAS INFLYTANDENIVÅ	44
5.3 METODER FÖR ATT INFORMERA OCH ENGAGERA MEDBORGARE	45
5.3.1 Metoder för att informera medborgarna.....	46
5.3.2 Metoder för insamling av synpunkter från medborgarna.....	46
6. INTERVJUUNDERSÖKNINGAR	48
6.1 BESKRIVNING AV INTERVJUGUIDERNA	48
6.2 TILLVÄGAGÅNGSSÄTT	49
6.3 NYFORSGATAN	51
6.4 FRISTADSTORGET	53
7. RESULTAT	54
7.1 LÅGT ENGAGEMANG BLAND MEDBORGARNA	54
7.2 INFORMATION OCH MEDBORGARDIALOG	59
7.3 ETT ÖKAT MEDBORGARENGAGEMANG	65
7.4 MEDBORGARENGAGEMANG I ETT STÖRRE PERSPEKTIV.....	71
8. DISKUSSION OCH SLUTSATSER.....	74
8.1 DISKUSSION ANGÅENDE RESULTATET AV INTERVJUUNDERSÖKNINGARNA	74
8.2 DISKUSSION ANGÅENDE GENOMFÖRANDET AV INTERVJUUNDERSÖKNINGARNA	77
8.3 FÖRSLAG TILL FORTSATT ARBETE	79
KÄLLFÖRTECKNING.....	80
LITTERATUR OCH INTERNET	80
PERSONLIGA KONTAKTER	81
BILAGOR.....	82

Begreppsförklaringar

Samhällsplanering: Följande citeras från nationalencyklopedin angående betydelsen av begreppet samhällsplanering:

Utarbetande och fastställande av riktlinjer för lokaliseringen och utvecklingen av bebyggelse, service, kommunikationer och miljö. Kommunen har ett övergripande ansvar för planeringen. Planeringsprocessen kan innefatta inventeringar, prognoser och konsekvensbeskrivningar beträffande t.ex. folkmängd, sysselsättning, miljöfaktorer och trafik. Processen utmynnar i planförslag som ställs ut och presenteras för berörda, vilka ges möjlighet att lämna synpunkter. Slutresultatet blir därefter en politiskt beslutad plan. (www.ne.se)

Det inryms alltså mycket i begreppet samhällsplanering och detta examensarbete berör endast en del av det. Det är främst medborgarengagemang vid utveckling av bebyggelse som avses i detta arbete, och vad gäller avgränsningen beskrivs den mer utförligt i inledningskapitlet. Men för att göra det enklare för läsaren används ordet **stadsbyggnad** på ett antal ställen i detta examensarbete, eftersom det begreppet mer förknippas med just bebyggelse än vad samhällsplanering gör. Enligt nationalencyklopedin handlar stadsbyggnad bland annat om gestaltning av byggnader, gator och andra stadsrum i tätbebyggelse (www.ne.se).

Fysisk planering: Syftar till att förutbestämma mark- och vattenanvändningen i en kommun. Den fysiska planeringen handlar mycket om kommunens arbete med att komma fram till olika typer av planer, såsom detalj- och översiktsplaner. Detta regleras av plan- och bygglagen (PBL) och den fysiska planeringen inryms även i begreppet samhällsplanering.

Närmiljö: Syftar till det område i människors yttre boendemiljö som i första hand nyttjas och är till för de boende i området.

Offentlig plats: Avser platser som t.ex. gator, vägar, torg och parker. Alltså sådant som är till för och kan utnyttjas av alla i kommunen.

Gestaltningssprogram: Är ett hjälpmedel för utformningen av den yttre miljön. Exempelvis kan det, i gestaltningssprogrammet, förklaras hur riktlinjerna och idéerna ser ut för en kommande ombyggnation.

Medborgardeltagande och medborgarinflytande: Vad gäller skillnaden mellan medborgardeltagande och medborgarinflytande är det så att medborgare kan delta under exempelvis ett samråd som kommunen anordnat angående t.ex. en framtida ombyggnation, utan att för den sakens skull få inflytande i den slutgiltiga planen. Inflytande sker först när medborgaren fört fram sina synpunkter och kommunen tagit hänsyn till en eller flera av dessa.

1. Inledning

I detta inledningskapitel presenteras examensarbetets bakgrund och problemformulering. Dessutom förklaras syfte och mål med arbetet, samt avgränsning och metodval.

1.1 Bakgrund

Det är människorna i kommunen som har störst kunskap om den egna stadsdelen i allmänhet och sitt eget bostadsområde i synnerhet. Denna kunskap är ovärderlig för politiker och planerare i händelse av t.ex. en större ombyggnation i närområdet. Endast de boende kan svara på vad de vill få ut av ombyggnationen, vad som fattas, vad som bör bevaras med mera. Kommunen bygger för medborgarnas skull och vill höra deras åsikter och erfarenheter så att underlaget inför ombyggnationen blir så bra som möjligt. Genom att lyssna på vad medborgarna har att säga i ett tidigt skede finns det goda möjligheter att många av medborgarnas synpunkter kan tillgodoses. Tyvärr visar erfarenheter att människor engagerar sig för sent, ofta så sent som när "grävskopan står utanför köksfönstret". Då finns ingen möjlighet att kommunen kan lyssna till medborgarnas åsikter, eftersom processen kommit så pass långt att ramarna mer eller mindre är låsta. I många kommuner är engagemanget för stadsbyggnadsfrågor lågt i tidiga skeden, en av dem är Eskilstuna kommun.

I ett politikdokument för demokrati och jämlikhet i kommunen går det att läsa att Eskilstuna kommun har som mål att vara en ort med delaktiga och engagerade medborgare samt att medborgarna ska ha möjlighet till insyn och aktiv påverkan för att kunna vara delaktiga i Eskilstunas utveckling. Det ska finnas en välfungerande kommunikation och dialog mellan medborgare och kommun, eftersom det är en förutsättning för att medborgarna ska kunna bli delaktiga och engagerade. Eskilstuna kommun har även en ambition att nå en ökad delaktighet bland medborgare i frågor som berör deras närmiljö.

Dessa mål är övergripande för kommunen och gäller för flera olika områden av verksamheten. Vad gäller medborgarnas engagemang för stadsbyggnadsfrågor, verkar dock dessa mål vara långt ifrån uppfyllda.

1.2 Problemformulering

Eskilstuna kommun vill öka medborgarnas engagemang för stadsbyggnadsfrågor, som de i dagsläget anser vara lågt. Invånarna engagerar sig nästan uteslutande bara när det handlar om förändringar i den egna närmiljön och då är det oftast små grupper av människor som engagerar sig, som dessutom är resursstarka och har kunskap inom området. Om endast dessa personer engagerar sig finns risken att deras vilja går igenom, vilket inte är demokratiskt. Detta eftersom dessa personers åsikter inte behöver stämma överens med allmänhetens åsikter i stort.

Med tanke på detta vill Eskilstuna kommun få de medborgare som normalt inte gör sin röst hörd att engagera sig, både när det handlar om närmiljö och platser som berör människor i hela kommunen. Bland annat vill Eskilstuna kommun ta reda på om det, inom denna "tysta" grupp av människor, finns ett intresse av att engagera sig, hur de i så fall vill engagera sig/lämna synpunkter, samt om intresset på något sätt kan öka hos dem som är ointresserade. Kommunen vill vidta åtgärder för att öka medborgardeltagandet, eftersom det förhoppningsvis medför ett ökat förtroende för kommunen, bättre beslutsunderlag med mera.

1.3 Syfte och mål

Syftet är att först belysa de problem och andra erfarenheter som finns inom området för medborgares engagemang för stadsbyggnadsfrågor. Detta, tillsammans med resultatet av två intervjuundersökningar och en redogörelse för hur andra kommuner arbetar med frågan, ska bidra till att Eskilstuna kommun kan hitta sätt som gör att även de "tysta" medborgarna engagerar sig för sådana typer av frågor. Förhoppningen är att komma fram till något nytt som Eskilstuna kommun kan ta lärdom av och ha nytta av i framtida projekt.

1.4 Avgränsning

Det område som examensarbetet handlar om, faller inom ramen för begreppet samhällsplanering. Dock inrymmer begreppet många olika saker, men i detta arbete är det främst bebyggelseutveckling med fokus på medborgarengagemang för offentliga platser som avses. En del av

examensarbetet handlar om hur andra kommuner arbetar med frågan. Syftet med detta är endast att ge information och inspiration till Eskilstuna kommun. Däremot kommer inga jämförelser mellan Eskilstuna kommun och andra kommuner att göras, då det intressanta för studien är vad som framkommer under intervjuerna med eskilstunaborna. Metoder som fungerar i en stad behöver nämligen inte nödvändigtvis fungera i en annan.

Det väsentliga för examensarbetet är att ta reda på om och hur engagemanget kan öka hos människor som normalt inte gör sin röst hörd. Examensarbetet går därför inte in på hur beprövade metoder kan förbättras, eftersom det då redan har skett ett visst engagemang. Det är vad som krävs för att människor ska engagera sig, som är intressant för studien.

En annan avgränsning med detta examensarbete, är att det handlar om fysisk planering som inte omfattas av formella krav på samråd.

1.5 Metod

Examensarbetet började med ett problem, tillika en frågeställning, som Eskilstuna kommun ville få besvarad: *Hur kan vi lyssna på de tysta?*

Arbetet med att försöka besvara denna frågeställning har delats upp på sju kapitel enligt följande:

- Kapitel 2 Introduktion – En redogörelse för medborgarnas möjligheter att påverka för sådana typer av byggnationer som detta examensarbete handlar om, dvs. bebyggelse som inte omfattas av formella krav på samråd.
- Kapitel 3 Litteraturstudie – Vad säger litteraturen?
- Kapitel 4 Kontakt med andra kommuner - Se hur andra kommuner arbetar med att engagera medborgarna.
- Kapitel 5 Kontakt med Eskilstuna kommun – En redogörelse för att bland annat redovisa hur Eskilstuna kommun arbetar med medborgarengagemang och vilka fördelar de ser med engagemanget.

- Kapitel 6 Intervjuundersökningar – Beskrivning av intervjuguide och tillvägagångssätt vid de båda intervjuundersökningarna, samt en allmän beskrivning av de båda intervjuobjekten.
- Kapitel 7 Resultat – Redovisning av resultatet från intervjuundersökningarna.
- Kapitel 8 Diskussion och slutsatser – Resultaten från de båda intervjuundersökningarna och genomförandet av dessa diskuteras. Mina slutsatser och förslag till fortsatt arbete redovisas också i detta kapitel.

1.5.1 Intervjuundersökningar

Det stod tidigt klart att en del av arbetet skulle gå ut på att intervjua ett antal människor i Eskilstuna kommun. Det fanns inget annat sätt som kunde ge mig samma underlag för uppgiften. Kommunen ville se varför engagemanget för stadsbyggnadsfrågor är så lågt och de ville även se om det fanns några skillnader när det handlar om förändringar i människors närmiljö och förändringar av platser som berör människor i hela kommunen. Med detta i åtanke valdes, tillsammans med mina handledare, två platser där intervjuundersökningar skulle göras. Den ena i stadsdelen Nyfors och den andra i centrum. Nyforsborna fick frågor om en pågående ombyggnadsprocess i området, som alltså är i deras närmiljö. Vad gäller allmänheten fick de frågor som berörde en påhittad ombyggnation av Fristadstorget, som är en central offentlig plats. Tyvärr pågick, vid startpunkten för arbetet, ingen ny- eller ombyggnation av en offentlig plats som berörde tillräckligt många människor, vilket var anledningen till att intervjuerna utgick från ett påhittat fall. Detta påtalades mycket tydligt under intervjuerna, så att medborgarna inte skulle få några falska förhoppningar om att en ombyggnation av denna plats skulle ske inom kort.

I samtal med mina handledare arbetades fyra olika kategorier fram, som skulle vara till hjälp under de två intervjuundersökningarna. Kategorierna representerar olika grader av engagemang och de intervjuade valde vilken av dessa kategorier som de ansåg passa bäst in på dem. Beroende på vilken kategori de valde ställdes sedan lämpliga följdfrågor. De fyra kategorierna

redovisas nedan, men har anpassats något för respektive undersökning. Hur intervjuguiderna såg ut i sin helhet redovisas i bilagorna 1 och 2.

1. Inte intresserad
2. Nöjd om jag får information, dvs. när ombyggnationen ska starta, hur lång tid det kommer att ta, hur det är tänkt att slutresultatet kommer att bli med mera
3. Vill tycka till och lämna synpunkter, för att få fram mina åsikter
4. Är beredd att engagera mig/delta i en grupp

I Kapitel 6. *Intervjuundersökningar* ges en mer utförlig beskrivning över hur intervjuundersökningarna gått till och där finns även mer att läsa om de båda platser där intervjuundersökningarna genomförts, dvs. Nyforsgatan och Fristadstorget.

1.5.2 Litteraturstudie

Litteratursökningen genomfördes inledningsvis genom sökningar på nyckelord som har anknytning till arbetet. När en intressant bok eller hemsida dök upp, ögnades denna igenom för att se om den kunde användas i arbetet. Den litteratur som finns med i arbetet, är med för att källorna av mig anses vara trovärdiga och har en koppling till det ämnesområde som examensarbetet behandlar. Litteraturen har dels påträffats i källförteckningen till andra böcker och dels, som nämnts ovan, genom sökningar på nyckelord och då främst på nätet eller i olika bibliotek. Även sökningar i olika databaser har gjorts, med blandad framgång. Framför allt har dessa sökningar genererat träffar på andra examensarbeten som berör ämnet medborgarengagemang. Dessa arbeten har haft med ett antal intressanta källor som i viss mån använts i detta arbete.

Litteratur som behandlar medborgarnas möjligheter att påverka i sådana ombyggnadsprocesser som Nyforsgatan är och som Fristadstorget skulle vara, har visat sig vara knapphändig. En del av den litteratur som använts i detta examensarbete behandlar medborgardeltagande och medborgarengagemang i den så kallade *fysiska planeringen* (se "Begreppsförklaringar") då markanvändningen förändras samt vid framtagande av ny detaljplan. Vid sådan typ av bebyggelse ska medborgarna enligt lag ges möjlighet till insyn och

påverkan i processen. Detta är dock inte fallet för en ombyggnation av Nyforsgatan eller Fristadstorget eftersom markanvändningen *inte* förändras och därav finns inga formella krav på samråd. Mer om detta finns att läsa i kapitlet "Introduktion", som följer senare i arbetet.

Eftersom det fanns en hel del litteratur som handlade om medborgarengagemang och medborgardeltagande för sådan fysisk planering där formella krav på samråd finns, har det i vissa kapitel i litteraturstudien, där det passat och där ingen annan information hittats, tagits med studier och erfarenheter inom det området. Även om de objekt som intervjuundersökningarna behandlar (Nyforsgatan och Fristadstorget) handlar om bebyggelse som inte omfattas av formella krav på samråd, finns det många likheter mellan sådana ombyggnationer och byggnationer inom den fysiska planeringen där formella krav på samråd finns. Exempel på likheter är de fördelar som kan uppnås med medborgarengagemang samt vilka orsaker som gör att medborgare inte engagerar sig.

För att kompensera för avsaknaden av relevant litteratur inom området, en kontakt tagits med ett antal kommuner för att se hur de jobbar med frågan. Resultatet av detta redovisas efter litteraturstudien, i kapitlet "Kontakt med andra kommuner". Detta togs inte med i litteraturstudien, eftersom de svar som gavs från dessa personer inte går att hitta i någon tryckt litteratur.

För att skapa en koppling mellan litteraturstudien och intervjuundersökningarna var utgångspunkten i litteraturstudien de fyra kategorier som redovisats i föregående avsnitt, som representerar olika grader av engagemang. Utifrån detta blev rubrikerna i litteraturstudien följande: *Lågt engagemang bland medborgarna, Information och medborgardialog, Ett ökat medborgarengagemang* samt *Medborgarengagemang i ett större perspektiv*. I *Kapitel 2. Litteraturstudie* ges en tydligare förklaring på hur dessa rubriker hänger ihop med respektive kategori. För tydlighetens skull återfinns dessa rubriker även i *Kapitel 7. Resultat*.

2. Introduktion

Detta introduktionskapitel har som syfte att redogöra för medborgarnas möjligheter att påverka för sådana ombyggnationer som Nyforsgatan och Fristadstorget är, dvs. när det handlar om bebyggelse som inte omfattas av formella krav på samråd.

När det handlar om medborgarnas möjligheter att påverka, beror det på vilken typ av bebyggelse det handlar om. Den förändring som bebyggelsen medför och hur omgivningen påverkas av denna, avgör om det måste upprättas en så kallad detaljplan eller inte. Om det måste upprättas en sådan, ska medborgarna enligt lag ha möjlighet till insyn och påverkan. Vad gäller de ombyggnationer som studerats i detta examensarbete, Nyforsgatan och Fristadstorget, behöver ingen ny detaljplan upprättas för något av fallen. Eftersom det handlar om just ombyggnationer så kommer marken att användas för samma ändamål som innan ombyggnationen, och för sådan typ av bebyggelse finns det inga krav på att medborgarna ska ha möjlighet att vara med och påverka, just eftersom markanvändningen inte förändras (H. Larsson, personlig kommunikation, 24 juni 2010). Då är det istället upp till varje kommun att besluta vilka metoder de ska använda för att möjliggöra att medborgare ska kunna vara med och påverka.

Trots att det inte finns krav på att medborgarna ska få vara med och påverka vid sådana typer av ombyggnationer, har de flesta kommuner egna rutiner för detta. Det är trots allt så att kommunerna bygger för medborgarnas skull och då är det viktigt att lyssna på deras åsikter. Exempel på hur andra kommuner arbetar med frågan redovisas i kapitel 4. I nästkommande kapitel följer litteraturstudien som bland annat innehåller en redogörelse för några intressanta exempel, varav ett är arbetet med Brandparken i Skarpnäck. Detta projekt kan liknas vid ombyggnationen av Nyforsgatan, då även det var en ombyggnation som inte omfattades av formella krav på samråd och där fokus dessutom låg på medborgarinflytande.

3. Litteraturstudie

Litteraturstudien tar upp tidigare erfarenheter och studier inom ämnet medborgarengagemang för stadsbyggnadsfrågor. En del av de avsnitt som behandlas utgår från bebyggelse som omfattas av krav på samråd, eftersom jag för de avsnitten, eller för delar av dem, inte hittat några studier som gjorts för sådan bebyggelse som inte omfattas av formella krav på samråd.

3.1 Lågt engagemang bland medborgarna

Detta avsnitt handlar om vilka problem som finns med medborgarengagemang samt faktorer som gör att människor inte engagerar sig vid förändringar i stadsmiljön. Utgångspunkt har varit kategori 1 i intervjuguiderna, se Bilaga 1 och 2. De intervjuade som valde denna kategori var alltså inte intresserade av att engagera sig vid förändringar i stadsmiljön och detta avsnitt beskriver tidigare forskning och erfarenheter inom detta område.

3.1.1 Medborgarengagemang vid förändringar i den egna närmiljön kontra engagemang vid förändringar som berör en större del av medborgarna i kommunen

Studier på medborgarengagemang har visat att engagemanget bland medborgare ofta är tämligen lågt (Henecke & Khan, 2002). När medborgare väl engagerar sig är det nästan enbart vid förändringar i den egna närmiljön och framför allt är engagemanget stort när det handlar om ny bebyggelse som ska lokaliseras vid befintlig bostadsbebyggelse. Däremot är engagemanget betydligt lägre när det handlar om frågor som påverkar en större del av allmänheten, som exempelvis en nybyggnation av en idrottsanläggning. Detta pekar mot att allmänhetens engagemang i planfrågor är mycket starkt kopplat till förändringar i den egna närmiljön och kan förklaras med att det innebär kostnader i form av tid och ansträngning att involvera sig i offentliga beslut. Ett antagande är därför att det måste finnas ett incitament för att någon ska agera för ett offentligt beslut, den enskilde måste alltså ha ett intresse av hur utfallet blir. Först därefter är det intressant att fråga sig i vilken utsträckning det egna engagemanget kan påverka utfallet. (Johansson, 2001)

Enligt studierna antas att människor i första hand koncentrerar sig på de frågor som har stor betydelse för honom eller henne. Eftersom boendemiljön berör

ett relativt fåtal personer är ett rimligt antagande att det egna engagemanget betyder mer där, än om det istället skulle gälla t.ex. förändringar i centrum, där betydligt fler berörs och det egna ansvaret kanske upplevs vara mindre (ibid.).

3.1.2 Medborgardeltagande och medborgarinflytande

Enligt Byggeforskningsrådet (2000) handlar medborgardeltagande och medborgarinflytande om:

- att låta medborgarviljan slå igenom i besluten
- att få de politiskt valda representanterna att lyssna på medborgarna
- att skaffa fram relevant kunskap som underlag för att fatta beslut
- att utveckla dialogen mellan medborgarna och beslutsfattarna

Tidigare forskning på medborgardeltagande och medborgarinflytande visar att forskare sällan intresserar sig för vilka förutsättningar som krävs för att en verklig dialog ska uppstå. En verklig dialog kan definieras som ett samtal där man, som jämlika parter, gemensamt kommer fram till något som har förändrat båda parternas synsätt. Detta tillstånd existerar sällan i praktiken. Medborgarna befinner sig oftast i ett underläge gentemot det offentliga, då möten oftast sker på sådana arenor där politiker och tjänstemän känner sig trygga, men som är onaturliga eller obekväma för medborgare (Sveriges kommuner och landsting, 2009). Detta är ett exempel på en faktor som begränsar medborgarnas möjligheter till deltagande och inflytande. För att medborgarengagemang och medborgarinflytande ska fungera i större utsträckning, krävs sådana förändringar att även den ovane medborgaren har förutsättningar delta. I kapitlet "Hur kan engagemanget öka?" senare i litteraturstudien, beskrivs olika metoder som borde kunna skapa förutsättningar till ett ökat engagemang bland medborgare.

Erfarenheter visar som sagt att det ofta är ett fåtal människor som engagerar sig och av dessa är en stor del personer som redan är insatta och har kunskaper i ämnet. Det är heller inte ovanligt att människor med ett ekonomiskt intresse av mark- och planeringsfrågor deltar (Henecke & Khan, 2002). Enligt Henecke & Khan (2002) deltar män i större utsträckning än kvinnor och bilden av den typiske deltagaren en föreningsaktiv, välutbildad,

medelålders man. Ofta är deltagarsammansättningen alltså inte särskilt representativ och det är då stor risk att de åsikter som kommer fram inte ger en rättvis bild av medborgarnas åsikter i stort (Johansson, 2001).

3.1.3 Faktorer som gör att medborgare inte engagerar sig

Vad är det då för faktorer som skapar ett ointresse hos medborgare, vad gäller engagemang för stadsbyggnadsfrågor? Kerstin Bodström (2003) har studerat medborgardeltagande i stockholmsförorten Alby och har i sin studie kommit fram till ett antal orsaker som gör att människor inte deltar. Några av dessa beskrivs nedan.

Tidsbrist: Detta var den orsak som de flesta uppgav som ett hinder för ett mer aktivt engagemang i stadsdelen. En av de som intervjuades i studien sa att hon känner mycket för Alby och hon vill egentligen engagera sig, men ansåg sig vara för trött på kvällarna efter jobbet och orkar därför inte engagera sig. Att ange tidsbrist som skäl, är enligt Bodström (2003) så gott som alltid är ett utslag av en prioritering. Bakom denna ursäkt döljer sig ofta något annat.

Viss tillfredsställelse: Detta är precis vad det låter som, nämligen att människor märker att det sker positiva förändringar i sin stadsdel, trots att de inte har engagerat sig. Det sker förbättringar i stadsdelen utan att de engagerat sig och är nöjda med det. (Bodström, 2003)

Opåverkbart: En tredje orsak som nämns som kan bidra till ickeengagemang, är att medborgare uppfattar vissa frågor som helt opåverkbara. Många gånger är det de mest väsentliga frågorna som medborgare inte kan påverka. Detta skapar svag medborgaraktivitet och utanförskap, vilket i sin tur leder till en ovilja att engagera sig. (Bodström, 2003)

Språkbarriär: Det kan var många som inte deltar på grund av språksvårigheter. Detta är dock inget som kommit fram under Bodströms studie, men hon menar på att de som hon har haft kontakt med, kanske är de som har minst språksvårigheter i familjen. Det är sannolikt att många som inte deltar, inte gör det på grund av att det finns ett språkhinder. (Bodström, 2003)

3.2 Information och medborgardialog

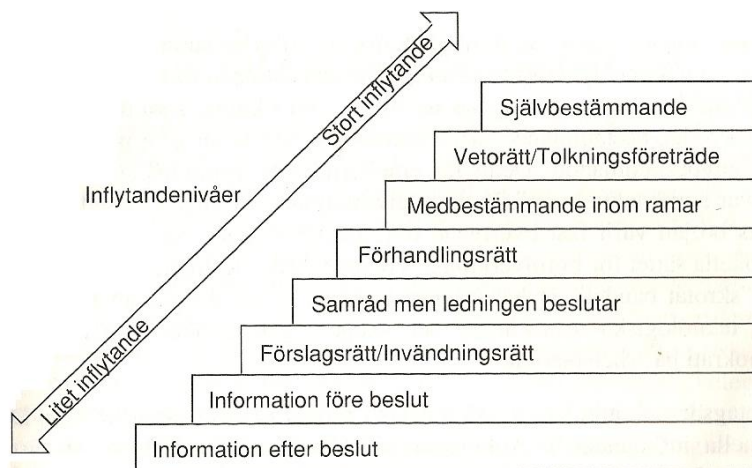
Detta avsnitt handlar om medborgarnas möjligheter att påverka, alltså vilka möjligheter och begränsningar som finns i medborgarnas deltagande vid förändringar i stadsmiljön. Dessutom beskrivs olika informationsmetoder som kommuner kan använda sig av för att informera medborgarna om att en förändring är på gång. Utgångspunkt har varit kategori 2 i intervjuguiderna, se Bilaga 1 och 2. De intervjuade som valde denna kategori var inte intresserade av att engagera sig vid förändringar i stadsmiljön, men ville ha information om planerade ombyggnationer. Men det är alltså inte bara sådan typ av information som beskrivs i detta avsnitt, utan även information om vad medborgarna kan förvänta sig få ut av deras deltagande och engagemang.

3.2.1 Inflytandenivåer

Vilka ramar, spelregler och riktlinjer som gäller för medborgardeltagandet är inte alltid klarlagt. Studier har visat att medborgarna på förhand kan ha svårt att förstå vilka möjligheter och begränsningar som ligger i deltagandet, vilket i slutändan kan skapa orealistiska förväntningar och besvikelser (Boverket 2004). Vidare menar Boverket (2004) att detta i värsta fall kan medföra att medborgarna inte vill engagera sig nästa gång, så det är därför viktigt att det finns en tydlighet kring mål och syfte med deltagandet så att medborgarna har rimliga förväntningar på vad som kan uppnås.

Nedanstående figur, Figur 1, kallas "demokratitrappan" och visar åtta olika nivåer av inflytande. Denna modell kan användas i många olika sammanhang, men i detta examensarbete är det medborgarnas inflytande i samhällsplaneringen som avses.

Den lägsta nivån, *information efter beslut*, betyder att kommunen tar beslut om en förändring som ska göras. Först efter att beslutet tagits får medborgarna information om detta, vilket innebär att medborgarna inte får något inflytande överhuvudtaget. Graden av inflytande ökar sedan mer och mer för varje steg upp till den högsta nivån, *självbestämmande*. Inflytande på denna nivå skulle således betyda att medborgarna är de som beslutar om förändringen, vilket innebär maximalt inflytande.

Figur 1. Demokratitrappan (Figur hämtad från Bruzelius & Skärvad, 1989)

Studier har visat att medborgarna ibland har små möjligheter att påverka vissa typer av frågor. Då handlar det ofta om sådana frågor som är av principiell och strategisk karaktär eller omtvistade frågor. Det som begränsar medborgarnas möjligheter att påverka handlar då ofta om att det finns yttre krav och påbud, ingångna avtal, ekonomiska tillgångar och konkurrerande behov. Om det även finns påtryckningar från andra intressenter som t.ex. företag, intresseorganisationer och andra kommuner, minskar medborgarnas möjligheter till inflytande ytterligare. (Henecke & Khan, 2002)

Tyvärr finns det ytterligare begränsningar vad gäller medborgarinflytandet. Det har aldrig varit tal om att införa några direktdemokratiska element i samhällsplaneringen, utan beslutsfattandet ligger fortfarande fast inom ramen för den representativa demokratin dvs. att det i slutändan är de folkvalda politikerna som har det sista ordet (ibid.). I nedanstående avsnitt beskrivs den representativa demokratin mer ingående.

3.2.2 Kommunen har sista ordet

Det är viktigt att medborgarna är införstådda med att det i slutändan alltid är politikerna i kommunerna som har det sista ordet när det handlar om beslut i stadsbyggnadsfrågor. Detta kallas för representativ demokrati och fungerar som så att medborgarna, genom de allmänna valen, väljer representanter från de politiska partierna, som ska företräda dem i kommunala beslutsorgan (Boverket, 1998).

Den representativa demokratin anses bli förverkligad genom att de förtroendevalda representerar väljarna åsiktsmässigt och socialt. Alla grupper ska vara delaktiga i samhällsgemenskapen, men det är ett välkänt faktum att grupper som ungdomar, kvinnor, funktionshindrade och invandrare är underrepresenterade, medan t.ex. män, tjänstemän och infödda svenskar är överrepresenterade. Studier som gjorts inom området konstaterar att det har betydelse för politikens resultat om även de underrepresenterade grupperna finns representerade av förtroendevalda, som förstår deras behov. (Boverket, 1998)

Medborgarna påverkar alltså beslutsfattandet genom de allmänna valen och det är politikerna som tar besluten (Forsberg, 2005). De förtroendevalda politikerna behöver, inför ett beslut, både sin egen yrkeskunskap men även kunskap om medborgarnas åsikter och värderingar (Sveriges kommuner och landsting, 2009). Vad gäller stadsbyggnadsfrågor är det viktigt att medborgare vill vara med och påverka eftersom kommunerna bygger för deras skull och de beslut som tas kommer antagligen att påverka medborgares boendemiljö. Det är viktigt att kommunerna få reda på de berördas åsikter i ett tidigt skede. Då finns det fortfarande möjlighet för kommunen att lyssna på medborgarna så att sådana ändringar som anses genomförbara kan göras innan processen kommit allt för långt. Mer om vikten av engagemang i tidiga skeden samt fördelarna som kan uppnås med att medborgare engagerar sig för stadsbyggnadsfrågor beskrivs i *Kapitel 3.3 Ett ökat medborgarengagemang*.

3.2.3 Informationsmetoder

Det är viktigt att kommunen informerar om att förändringar är på gång, oavsett om kommunen redan har tagit beslut eller om informationen avser att bjuda in medborgarna i ett tidigt skede och möjliggöra för dem att vara med och påverka slutresultatet. Vilken typ av information det än handlar om, så finns det att antal kanaler som kommuner använder sig av för att delge medborgarna information om att en förändring i stadsmiljön är på gång eller redan har skett. De kanaler som ofta används, är information via tidningsannonser, nyhetsbrev, broschyrer samt olika typer av utställningar (Henecke & Khan, 2002). På senare tid har internet använts mer och mer, vilket

har ökat möjligheterna för kommunerna att nå ut med informationen till medborgarna. Boverket (2004) menar att fantasi och okonventionella metoder kan behövas för att fånga medborgarnas intresse vid förändringar i den fysiska miljön. Kommunikation via nätet nämns som en sådan metod, för att nå fler människor och då inte minst den yngre generationen (ibid.).

3.3 Ett ökat medborgarengagemang

Detta avsnitt handlar om hur medborgarengagemanget för stadsbyggnadsfrågor kan öka. Litteratur som beskriver framgångsrika metoder som olika kommuner använt sig av för att öka engagemanget behandlas här. Även en redogörelse för varför man som medborgare bör engagera sig och andra faktorer som kan skapa ett ökat medborgarengagemang tas upp i detta avsnitt.

3.3.1 Intressanta exempel

Litteratur som behandlar olika metoder som kommuner har använt sig av för att öka medborgarnas möjligheter att påverka vid sådana ombyggnationer som inte omfattas av formella krav på samråd, har varit svår att hitta.

Byggforskningsrådet (2000) har dock tagit fram en exempelsamling som handlar om lokalt inflytande och medborgarmedverkan i samhällsplaneringen. De exempel som tas upp är ifrån 16 kommuner runt om i Sverige som på olika sätt har försökt utveckla dialogen med medborgarna. Tanken är att dessa ska fungera som inspiration för politiker och planerare i andra kommuner (Byggforskningsrådet 2000). Många av de exempel som finns med, handlar om hur medborgarna kan få ökade möjligheter till påverkan i fysisk planering där formella krav på samråd finns, men dessa tas inte upp i denna litteraturstudie. Istället tas exempel upp, som bör kunna tillämpas för sådan fysisk planering som inte omfattas av formella krav på samråd, eftersom det är mer relevant för detta arbete.

För att kompensera för den begränsade mängd litteratur inom området, har en kontakt med ett antal kommuner i Sverige tagits, för att ta reda på om de jobbar med frågan och vilka metoder de i så fall brukar använda sig av. Detta redovisas i kapitel 4.

Byggeforskningsrådet (2000) tar bland annat upp två exempel från **Uppsala kommun**. Det ena, *kartenkäter*, innebar att en enkät med vidhängande karta och teckenförklaring skickades ut till ett antal uppsalabor, för att ta reda på vilka upplevelser de hade av olika stadsmiljöer. De som deltog ombads att svara på ett antal frågor kring centrala platser i staden som exempelvis handlade om vilka områden de ansåg vara vackra eller farliga. Totalt besvarades 300 enkäter från medborgare i olika åldrar. Resultatet visade att många platser uppfattas olika av olika personer, men samtidigt visade kartenkäten att det fanns en hel del likheter angående människors uppfattningar. Många ansåg t.ex. att gröna platser är vackra och att trafikmiljön i innerstaden är farlig.

Det andra exemplet från **Uppsala kommun** var så kallade *gåture*. Detta påminner en del om kartenkäter, men med skillnaden att svaren inte sker i enkätform (Byggeforskningsrådet, 2000). En gåtur handlar mer om att deltagarna för en dialog under tiden de går runt i den aktuella miljön, som är en på förhand utstakad rutt. Tanken är att deltagarna, som kan vara exempelvis boende, planerare, arkitekter med mera, ska gå denna rutt tillsammans och anteckna sina iakttagelser på utvalda platser. Om gruppen består av flera olika typer av människor blir det mer intressant eftersom deltagarna, beroende på om de är boende, planerare eller arkitekt, har olika tankar och iakttagelser kring den upplevda miljön. När gåturen sedan är genomförd sker en genomgång av vad deltagarna skrivit ner. (de Laval, 2004)

Exemplet från Uppsala kommun började med att några platser med olikartad karaktär valdes ut, exempelvis torg, trafik korsningar samt nyare och äldre platser. Efter gåturen följde diskussioner mellan deltagare och representanter från kommunstyrelsen och stadsbyggnadskontoret. Totalt anordnades 17 gåture och totalt medverkade 92 uppsalabor, 45 kvinnor och 47 män. Resultatet av gåturena baseras på dessa personers uppfattningar, vilket är ett begränsat antal människor. Men deltagarna var i alla fall mycket positiva till idén med gåture. (Byggeforskningsrådet, 2000)

I **Kista**, som ligger i Stockholms kommun, har man satsat mycket på att engagera människor via internet. På Kistas webbplats ges medborgarna bland

annat möjlighet att diskutera olika ämnen och chatta med politiker i realtid under vissa tider. Även interaktiva inslag som diskussionsforum, chat och något de kallar för "månadens fråga" har funnits sedan ett antal år tillbaka. Detta kallas för e-demokrati och har visat sig vara populärt bland medborgarna, då avdelningen har cirka 1 500 unika besök per månad (Byggforskningsrådet 2000). Det ska dock tilläggas att detta inte bara avser medborgarengagemang för stadsbyggnadsfrågor, utan det handlar om medborgarengagemang i allmänhet. Men att internet är en kanal som kommuner bör använda sig av för att engagera och informera medborgare i stadsbyggnadsfrågor är det ingen tvekan om.

Det sista exemplet under denna rubrik, är programarbetet vid ombyggnationen av Brandparken i **Skarpnäck**, som är ett annat bra exempel på hur ett aktivt lokalt engagemang bland medborgare kan uppnås, vid förändringar i den egna närmiljön. Då det fanns en hel del information att tillgå om projektet, beskrivs detta exempel något mer omfattande än de övriga. Informationen har hämtats från Boken om Brandparken (2006).

Initiativtagande kommun var Stockholms Stad och anledningen till ombyggnationen, var att kommunen upplevde Brandparken som en missförstådd park. Många av de boende i Skarpnäck upplevde parken som bråkig och problematisk och vissa kände inte ens till dess existens. Kommunen såg dock stora möjligheter med parken, med resonemanget att "få kommer att sakna något de aldrig vetat om att de har haft" och tänkte att det skulle bli en positiv överraskning för de boende i Skarpnäck om en ny, fräsch park helt plötsligt dök upp från ingenstans. Tidigt förstod kommunen att de var tvungna att komma i kontakt med de som hade kännedom om parken, för att kunna ta reda på vad som skulle förbättras med parken, nämligen skarpnäcksborna.

Information om projektet och inbjudan till de boende att delta skedde i form av affischer och banderoller runt om i Skarpnäck. Därefter fortsatte programarbetet enligt följande:

- Kreativ verkstad med allmänheten om parkens roll i stadsdelen
- Diskussion med stadsdelsförvaltningen om vilken sorts park som ska skapas
- Återkoppling till ungdomar, pensionärer, parkens grannar och Skarpnäcks dagliga verksamhet
- Presentation av process och resultat vid Parkdag

Den kreativa verkstaden skedde i form av en workshop. Målet med denna var att skapa ett underlag för en gemensam vision om Brandparken och den centrala frågan var *”Vad ska Brandparken göra i och för Skarpnäck?”*. Det 20-tal personer som deltog fick göra olika övningar för att besvara denna frågeställning och därigenom ge underlag för den fortsatta planeringen av parken.

Därefter skedde diskussioner mellan stadsdelsförvaltningen, markkontoret och konsulter från NOD (Naturorienterad design AB), som hade anlåtats för att ta fram ett förslag på parkens utformning. Diskussionerna handlade bland annat om vilken typ av park som skulle skapas och de utgick ifrån deras egna idéer och naturligtvis även från de idéer som skarpnäckborna kommit fram till under workshoppen.

Nästa steg, återkoppling, skedde efter det att den grova första designen över parken färdigstälts och då hölls möten med olika grupper av människor för att se om gestaltningen var på rätt väg. De grupper som valdes ut att ingå i återkopplingen var ungdomar, pensionärer, parkens grannar samt Skarpnäcks dagliga verksamhet. Anledningen till att just dessa grupper valdes ut, var att det under workshoppen framkom att dessa grupper var viktigast för den framtida parken. Under diskussionerna som uppstod i och med återkopplingen blev det klart kring vilka idéer som alla kunde enas, men även vilka idéer som

kunde skapa konflikter. Viktigast var dock att alla grupper bidrog med värdefull information till den fortsatta designen.

Slutligen anordnades en Parkdag i Skarpnäck, vars syfte var att dels presentera hur programarbetet gått till och dels att presentera de idéer och synpunkter som kommit fram under dialogen med skarpnäcksborna. Ett 40-tal personer deltog och diskuterade kring parkens utformning. De idéer och förslag som framkom under Parkdagen bearbetades och därefter kunde programarbetet färdigställas. Programhandlingen ställdes sedan ut en gång innan det var dags för projektering och sedermera byggande av parken.

Detta är exempel på metoder som kan öka medborgarengagemanget för stadsbyggnadsfrågor i en kommun. I nedanstående avsnitt ges en närmare beskrivning om varför medborgare bör engagera sig för den typ av frågor som avses i detta examensarbete.

3.3.3 Varför medborgare bör engagera sig

Trots att det som sagt är kommunen som i slutändan bestämmer om vad som ska byggas, finns det mycket att vinna för såväl kommunen som för de medborgare som engagerar sig. Abdul Khakee (1999) menar att deltagandet ger ett bättre beslutsunderlag och därmed bättre planer. Det finns inga som har bättre kunskap om ett område än de boende runt omkring och om de boende engagerar sig inför en eventuell ombyggnad, är det till stor hjälp för kommunen. Enligt Boverket (2000) är allmänhetens medverkan nödvändig för att garantera ett så fullständigt beslutsunderlag som möjligt och beslut som fattas utan att allmänheten haft möjlighet att medverka har ofta svårt att bli allmänt accepterade. Dessutom kan ett ökat förtroende mellan kommun och medborgare uppstå om kommunen visar att de lyssnar på medborgarnas synpunkter och åsikter (Boverket, 1998). Detta avser förvisso ett deltagande för sådan fysisk planering där formella krav på samråd finns, men de positiva effekter som deltagandet medför bör vara detsamma även för sådan bebyggelse där dessa formella krav inte finns.

Det är viktigt att invånarna inkluderas i planprocessen så att de kan bidra med synpunkter och faktainsamling. Om planeraren på egen hand sköter detta, gör

egna avvägningar och vänder sig till lokalbefolkning först när det finns ett färdigt, sammanvägt planförslag, blir det nästan omöjligt för medborgarna att ifrågasätta och föreslå andra alternativ (ibid.). För att medborgarnas möjligheter att påverka ska vara så stora som möjligt, krävs att de inkluderas tidigt i processen. Detta är viktigt eftersom det då finns möjlighet för kommunen att ta hänsyn till de åsikter som kommer fram. I ett senare skede finns inte samma möjligheter att påverka och då kan kommunens initiativ till att bjuda in medborgare för att lyssna till deras åsikter, ses mer som ett spel för galleriet än att det faktiskt finns möjlighet att påverka (Sveriges kommuner och landsting, 2009). Vidare menar Sveriges kommuner och landsting (2009) att ett deltagande tidigt i beslutsprocessen skapar ett ökat engagemang och ansvar hos medborgarna. Även om den egna viljan inte går igenom, får medborgare trots allt kunskap om byggnationen och förståelse för bakgrunden till de beslut om tas, vilket leder till att de blir lättare att acceptera (ibid.).

3.3.4 Hur kan engagemanget öka?

Som nämnades i kapitlet om medborgardeltagande och medborgarinflytande, måste det ges rätt förutsättningar för att även ovana medborgare ska engagera sig för stadsbyggnadsfrågor. Vad krävs då för att ointresserade medborgare ska kunna bli mer engagerade? Boverket (2004) har gjort en sammanställning av olika åtgärder som kommunen kan vidta för att skapa förutsättningar för ett ökat engagemang bland medborgarna. Bland dessa åtgärder återfinns sådant som hittills redan tagits upp i litteraturstudien, bland annat att bjuda in medborgarna tidigt i beslutsprocessen då de fortfarande har en ärlig chans att påverka samt att kommunen är tydlig vad gäller syfte och mål med medborgarnas deltagande. Dessa åtgärder tas inte upp igen här, utan nedan beskrivs istället andra metoder som kommunen kan vidta för att öka medborgarengagemanget.

- Att söka upp medborgare, som är berörda av exempelvis en kommande ombyggnation, på platser där de finns och på tider som passar dem, är en metod. (Boverket, 2004)
- En annan metod är att vid dialog med medborgarna, t.ex. med boende inför en ombyggnation, även bjuda in handikappsförbund,

invandrarföreningar och skolor som kan argumentera för de behov som finns inom de olika områdena. (Boverket, 2004)

- En tredje metod är att presentera aktuella planfrågor på nätet. Med möjlighet att t.ex. chatta med ansvariga politiker eller planerare på kommunen. (Boverket, 2004)

Detta är alltså metoder som kan öka medborgarengagemanget för stadsbyggnadsfrågor. Men enligt Sveriges kommuner och landsting (2009) är det viktigt att poängtera att det inte räcker med en dialogmetod för alla medborgare. Vill kommunen verkligen få kunskap om de värderingar, prioriteringar och synpunkter som medborgarna har, måste kommunen hitta metoder som passar för de olika grupperna i samhället, dvs. pensionärer, ungdomar, invandrare med mera. Vidare menar Sveriges kommuner och landsting (2009) att det är fel att nöja sig när endast ett fåtal människor dyker upp på ett möte som kommunen bjudit in till och utgå ifrån att ingen är intresserad. Att människor inte kommer behöver inte tyda på en ovilja att engagera sig. Det kan istället vara så att kommunen inte hittat de metoder som hade behövts för att engagera fler.

Nästkommande avsnitt handlar om medborgarengagemang för stadsbyggnadsfrågor i ett något större perspektiv. Med det menas medborgarnas egna initiativ till inflytande genom att organiseras sig i grupp på ett sätt som skapar möjligheter för påverkan. Den litteratur som används utgår inte från just stadsbyggnadsfrågor, utan från politik i stort. Men eftersom kommunen har sista ordet vad gäller beslut i stadsbyggnadsfrågor, är det en politisk fråga, och bör därigenom innefattas i det som litteraturen tar upp.

3.4 Medborgarengagemang i ett större perspektiv

Detta avsnitt handlar om människors engagemang i "grupper" för att påverka beslutsfattare samt yttre faktorer som kan ha betydelse för medborgarengagemanget i en kommun, med avseende på stadsbyggnadsfrågor.

3.4.1 Medborgarengagemang i grupper

För medborgare som har ett intresse av att engagera sig för stadsbyggnadsfrågor finns möjligheten att engagera sig i grupper. Dessa grupper kan se ut på olika sätt och kan växa fram av olika anledningar. En grupp kan exempelvis bildas under ett pågående stadsbyggnadsobjekt och anledningen till gruppens bildande är många gånger på grund av missnöje. Oavsett hur gruppen bildats så har den gjort det på grund av att de människor som engagerat sig har ett gemensamt mål (Wettergren & Jamison, 2006). Om man tar exemplet missnöje som en faktor till engagemang kan det vara så att medborgare som inte känner sig tillfreds med en kommande förändring i stadsmiljön går ihop i hopp om att påverka kommunen att tänka om och åstadkomma en förändring. Detta blir då det gemensamma målet för medborgarna i gruppen. Oavsett antalet människor i gruppen, är det viktigt att de fattar gemensamma beslut och att de agerar tillsammans (Wettergren & Jamison, 2006).

Det är dock viktigt att poängtera att de som faktiskt är nöjda med kommunens förslag inte bildar grupper för att påtala detta. Johansson (2001) menar att de synpunkter som kommer in allt som oftast är negativa till det aktuella förslaget, vilket gör att endast dessa synpunkter blir belysta. De som är positiva till förslaget gör sig alltså inte hörda på samma sätt. Naturligtvis kan kommunen inte ta hänsyn till en liten grupp av människor som är negativa till förslaget när den stora massan är positiva, eller inte engagerar sig alls (ibid.). Samtidigt kan det finnas fall där medborgarna belyser ett problem som gått kommunen förbi, och då finns det möjlighet för kommunen att göra förändringar. Givetvis finns denna möjlighet även när enskilda personer som inte är engagerade i grupper, påtalar problemet men grupperns åsikter bör inte förbises.

3.4.2 Skillnader mellan orter

Det finns även studier som visar att det är skillnader mellan olika orter för möjligheter till ett lokalt engagemang (Boverket, 1998). I vissa orter är medborgarengagemang en tradition, medan andra orter saknar detta. De orter som har den traditionen kännetecknas av ett strakt föreningsliv och en etablerad småföretagaranda som binder samman de boende i sociala nätverk.

Bygghälsningsrådet (2000) menar att sådana orter ofta kännetecknas av en homogen befolkningssammansättning, dvs. områden där människor har likartade värderingar och därmed har lättare att enas kring många frågor. Med tanke på detta är det inte förvånande att studier har visat att medborgardeltagandet utvecklats mest i mindre samhällen (ibid.).

I större samhällen, med en mer heterogen befolkningssammansättning, har det varit svårare att engagera medborgarna och upplevelsen av områdets problem och utvecklingsbehov har ofta varit splittrad. Dessa orter präglas ofta av en svag folkrörelsetradition (Henecke & Khan, 2002). Kommunstorleken är alltså en betydelsefull faktor men även hur kommunen är organiserad, möjligheten till informella grupperingar och lobbying spelar roll (Boverket, 1998).

I nästkommande kapitel redovisas min kontakt med andra kommuner, de som valts är av storlek som kan liknas vid Eskilstuna kommun då min tanke var att metoder som fungerar i dessa kommuner även har en möjlighet att fungera i Eskilstuna kommun.

4. Kontakt med andra kommuner

Eftersom det fanns knapphändigt med litteratur som handlar om medborgarengagemang för sådan fysisk planering som inte omfattas av formella krav på samråd, tog jag kontakt med andra kommuner för att se hur de arbetar med frågan. I detta kapitel redovisas resultatet av detta.

Min undersökning för att se hur andra kommuner arbetar med medborgarengagemang för stadsbyggnadsfrågor, gick till som så att ett mail med tre frågor skickades till ett antal kommuner. Till de kommuner som inte svarade skickades en påminnelse några dagar senare och i vissa fall användes telefonen för att få fram ett svar, vilket resulterade i svar från de allra flesta kommuner som kontaktades. Vad gäller de kommuner som kontaktades, valdes sådana som är av "större storlek", som påminner om Eskilstuna kommun sett till antal medborgare. Min tanke var att metoder som fungerar/inte fungerar i dessa kommuner, även kan få samma effekt i Eskilstuna kommun. Nedan presenteras det e-mail med mina frågeställningar som skickades till kommunerna, samt vad respektive kommun svarade.

Hej!

Jag är student vid Mälardalens högskola i Västerås där jag pluggar till civilingenjör inom samhällsbyggnad. Jag håller just nu på med mitt examensarbete som handlar om hur medborgarengagemanget kan öka för sådana projekt där markanvändningen inte förändras efter en ombyggnation, t.ex. vid ombyggnation av olika typer av allmänna platser (som berör många människor). Eftersom det, i dessa fall, inte krävs någon formell planprocess enligt PBL med samråd, utställning med mera minskar ju medborgarnas möjligheter att påverka. En del av examensarbetet går ut på att se hur ett antal kommuner i Sverige arbetar med detta och därför skulle jag uppskatta svar på nedanstående frågor!

- 1) Jobbar ni något med att försöka öka medborgarengagemanget för sådana projekt som jag beskrivit ovan? Vad har ni i så fall använt er av för metoder?*
- 2) De metoder som angivits i fråga 1, hur har dessa fungerat?*
- 3) Hur gör ni när ni informerar medborgarna om att det ska ske en ombyggnation av exempelvis en park eller ett torg?*

4.1 Uppsala

En av de kommuner som kontaktades var Uppsala kommun, för att se hur de arbetar med medborgarengagemang i sådana fall som examensarbetet behandlar. Det framkom att Uppsala kommun satsar mycket på att involvera medborgarna vid bland annat ombyggnationer av parker. Vid större ombyggnationer av befintliga parker försöker kommunen alltid att informera de boende runt omkring. Som ett underlag för planeringen har de arbetat fram en så kallad *sociotopkarta* för Uppsala. Det är en metod som utvecklats i Stockholm men också använts ibland annat Göteborg och Uppsala. Metoden går till så att alla offentliga platser ses över, utifrån brukarnas användning och upplevelser. En stor del av metoden går ut på att ha dialog med invånarna. Sociotopkartan blir alltså ett underlag till vilka platser kommunen ska prioritera åtgärder i. (L. Johansson, personlig kommunikation, 4 juli 2010)

Ett exempel är ett naturstråk i stadsdelen Gottsunda i Uppsala. Vid sociotopkarteringen framkom att några naturstråk i området upplevdes som otrygga. Då gjorde kommunen ett förslag till en större förändring av dessa områden. Inför ombyggnaden genomfördes en trygghetsvandring i området med allt från polisen, hyresvärdar, representanter för boende, nattvandrare, med flera. Efter det bestämdes vilket område kommunen skulle satsa på och därefter hade de ett öppet möte för alla boende där kommunen beskrev deras planer för ombyggnationen. Kommunen lyssnade på åsikterna och ändrade en del i de ursprungliga planerna. (ibid.)

Arbetet med framtagandet av sociotopkartan genom att observera och fråga uppsalaborna, var en mycket omfattande process. Mer att läsa angående denna sociotopkarta finns att läsa på adressen:
http://www.uppsala.se/Upload/Dokumentarkiv/Externt/Dokument/Naringsliv/Arena_nr1_2009.pdf

Intresset för stadsbyggnadsfrågor i Uppsala överlag är stort, men som på många andra platser så är intresset störst när det handlar om förändringar närmast där man själv bor. Men intresset är ökande även för större frågor. Ett exempel på när medborgare engagerat sig, var när kommunen förra våren

genomförde en medborgardialog om den nya översiktsplanen. Då fick de in totalt 1700 svar. Dialogen genomfördes både på gator och torg samt via nätet. (ibid.)

På frågan om hur de brukar göra med informationen inför en ombyggnation svarade Lars Johansson, Stadsträdgårdsmästare i Uppsala kommun (personlig kommunikation, 4 juli 2010), på följande sätt:

Under hösten i fjol till våren i år har vi byggt om en park med en större lekplats. Då började vi med att ställa ut förslaget i parken förra sommaren. Under en eftermiddag stod vi och lyssnade på folks synpunkter. Under själva bygget har vi en stor informationstavla som berättar vad vi gör och vem som gör det.

4.2 Västerås

Västerås stad anser också att det är viktigt att medborgarna har möjlighet att påverka i samhällsplaneringen. I samband med t.ex. ombyggnad av lekplatser för kommunen dialog med näraliggande skolor och daghem för att få deras synpunkter. De kan få sitta och rita och komma med synpunkter och önskemål. Sedan kan de bli inbjudna till invigning av den nya lekplatsen. (K. Carlzén, personlig kommunikation, 2 juli 2010)

Kommunen har också haft mycket tätt samarbete med boende i ett antal projekt där det gäller att lösa vissa problem och tillgodose önskemål. Det förekommer också att viss del av skötseln utförs av boende. I stadsdelen Bäckby i Västerås har kommunen i år gjort en enkät med 5-6 klassare om vad de tycker om sitt område. Enkäten utfördes i en GIS applikation och är tänkt att användas i den fortsatta planeringen. (ibid.)

Resultatet av medborgarengagemanget varierar. När det gäller lek och barn så har de en mycket "raktfram" inställning. De berättar vad de vill ha och vad de tycker är roligt. Som regel blir barnen nöjda. I andra dialoger ser kommunen att engagemanget blir personligt och man ser till just sin del, men har svårt att argumentera för helheten. Ett exempel på detta är affärsinnehavare i city, som inte vill ha cykelställ utanför sitt fönster, men gärna på andra ställen. K. Carlzén

(personlig kommunikation, 2 juli) menar att detta är ett stort problem när man skall lösa något som är gemensamt, det kräver att man lyfter blicken och ser till helheten.

Många gånger är det endast ett fåtal människor som engagerar sig, och det är alltid samma personer som är aktiva i allt, menar K. Carlzén (personlig kommunikation, 2 juli 2010). Endast när det gäller påverkan på den privata sfären kan man se ett ökat engagemang. Bristen på engagemang i kommunen beskrivs tydligt med nedanstående citat:

Vi hade igår ett möte i Dingtuna. Då är det en föreningsstyrelse vi träffar, dvs. sådana som redan är engagerade i styrelser som går ihop. De berättade bland annat att det inte blev något midsommarfirande i Dingtuna i år, därför att inga andra än de vanliga som alltid varit där hjälpte till.(ibid.)

Nu är detta inte en fråga som har med samhällsplanering att göra, men jag tycker att detta citat ganska tydligt beskriver vilka problem som kan finnas med medborgarengagemang.

4.3 Helsingborg

I Helsingborg varierar medborgarengagemanget inom kommunen, exempelvis kan engagemanget variera mellan olika stadsdelar. Men överlag finns det ett någorlunda stort intresse bland medborgarna att engagera sig för stadsbyggnadsfrågor i kommunen. För att ta del av medborgarnas åsikter, brukar kommunen vända sig till enskilda medborgare. Helsingborgs kommun tycker det är viktigt med en medborgardialog och anordnar även dialogmöten där medborgarna har möjlighet att komma med både muntliga och skriftliga åsikter. Kommunen anser det vara viktigt att medborgarna känner sig delaktiga och att deras åsikter är av betydelse. (M. Hadmyr, personlig kommunikation, 14 juli 2010)

För att informera medborgarna om en framtida ombyggnation, sätts information oftast upp på plats. Beroende på vilken typ av projekt det handlar om sätts informationen upp på platser som exempelvis livsmedelsbutik,

förskola eller kyrka. Annars informerar kommunen även via nätet och genom tidningsannonser. (ibid.)

4.4 Kristianstad

Engagemanget bland medborgare i Kristianstad kommun kan bli mycket bättre än vad det är i dagsläget. Men erfarenheter har visat på att synpunkter kommer in när kommunen tar kontakt och frågar medborgarna om deras åsikter. En metod som kommunen har använt sig av, är att under en tid ha en utställning i det aktuella området med deras planer för ytorna. Där har då funnits möjlighet för medborgarna att lämna synpunkter på ett strukturerat sätt i en brevlåda. Detta brukar tyvärr endast ge en svag respons. Det kommer in bra åsikter men dessvärre bara ett fåtal (S. Hermansson, personlig kommunikation, 1 augusti 2010)

Vad gäller Kristianstad kommuns metoder för att informera medborgarna om att en förändring är på gång, sker detta främst genom tidningsannonser.

Vi skriver i kommunens egen informationstidning som kommer ut till samtliga hushåll kontinuerligt över året. Särskilt berörda medborgare tar vi personlig kontakt med.(ibid.)

S. Hermansson (personlig kommunikation, 1 augusti 2010) menar att detta, med artiklar i tidningen, ger en del respons från medborgarna genom telefonsamtal och mail till kommunen med synpunkter. Dock kan feedback i denna form vara något ostrukturerad.

Kristianstads kommun använder sig även av något som kallas för "Teknikservice", där medarbetare svarar på medborgarnas samtal hela arbetsdagen. Detta, menar S. Hermansson, är den bästa feedback kommunen får. Dagligen inkommer massor, ofta uppemot 60 stycken samtal med "felanmälningar" och synpunkter av skiftande slag. Samtalen åtgärdas och registreras. Detta ger en bra bild av var intresset ligger. (S. Hermansson, personlig kommunikation, 1 augusti 2010)

4.5 Södertälje

I Södertälje kommun finns det ett ganska stort engagemang när det avser centrala platser, ibland till och med mycket stort. Däremot är engagemanget mindre när det gäller offentliga ytor i stadsdelarnas bostadsområden, förutom de allra närmast boende. (K. Fogelberg, personlig kommunikation, 4 augusti 2010)

Information till medborgarna sker främst via internet och vid ombyggnader finns det även information på plats. I kommunen finns även ungdomsråd, kommunalt handikappråd och pensionärsråd, där ombyggnadsfrågor med mera kan tas upp. (ibid.)

På frågan om hur metoderna fungerat, svarar K. Fogelberg (personlig kommunikation, 4 augusti 2010) följande:

Jag kan tyvärr inte svara dig särskilt fylligt. Vi har inga undersökningar som visar engagemanget före eller efter, men min erfarenhet säger mig att information, dvs. anslag med beskrivning, syfte och kontaktperson på platsen är det som når "rätt" personer (de som mest berörs) i störst utsträckning. Vi får mycket få protester eller negativa synpunkter när vi har informerat på plats. Men det är ju inte medborgarengagemang, utan mer information. De grupper vi har samråd med (ungdomsråd, kommunalt handikappsåd och pensionärsråd) kan ju "vid sittande bord" ge sina synpunkter eller via remissvar. I övrigt är det mest synpunkter som kommer in via mail och telefon (mest negativa), som vi besvarar.

4.6 Växjö

Växjö kommun har, i vissa utvalda projekt, aktivt sökt allmänhetens synpunkter. Ett exempel var när kommunen ville få in förslag inför ombyggnationen av deras "Stora torg". Just i detta fall bjöd man in allmänheten till att lämna egna förslag på hur torget skulle utformas genom att bland annat vända sig till skolor och bjuda in till en slags tävling för att lämna förslag på utformningen. En annan metod som Växjö kommun använder för att

engagera medborgarna, är att bjuda in till informationsträffar. (P. Herbertsson, personlig kommunikation, 25 oktober 2010)

På frågan om hur metoderna fungerat, svarade P. Herbertsson (personlig kommunikation, 25 oktober 2010) att:

Inget av de inkomna förslagen är sådant att det direkt kan omsättas i sin helhet, men det har ändå givit kommunen tankar om möjliga utformningar. Informationsträffarna fungerar väldigt olika. Ibland möts kommunen av en överfull mötessal och det har även hänt att det inte kommer någon.

Vad gäller informationen varierar den beroende på projekt. Exempel på olika informationsmetoder som Växjö kommun använder sig av, är information via hemsidan, en tydlig skyltning med informationstavla på plats eller tidningsannonsering. Även här kan informationsträffar innan byggnation vara en möjlighet. (P. Herbertsson, personlig kommunikation, 25 oktober 2010)

4.7 Jönköping

Jönköpings kommun jobbar mycket med medborgarengagemanget i ett tidigt skede i processen. I större projekt finns de exempelvis ute på stan i samband med olika evenemang (t.ex. Jönköpings marknad och Kulturdagnatt) och pratar med medborgarna om vad de tycker är bra eller dåligt med ett visst område. Sedan arbetar de i projektorganisationsformer där sådana som är verksamma i området på olika sätt är med och arbetar fram förslag (t.ex. fastighetsägare, butiksinnehavare etc.). Detta är främst för utvecklingsprojekt i stadskärnan. De arbetar även med utvecklingsprojekt i de andra kommundelarna och där blir det en annan indelning av projektorganisationen och då ingår det mer "vanliga medborgare". I många av projekten arbetar kommunen även med samfinansiering, vilket innebär att fastighetsägare är med och betalar för investeringar på allmän plats. (J. Larsson, personlig kommunikation, 20 oktober 2010).

J. Larsson (personlig kommunikation, 20 oktober 2010) upplever att metoderna har fungerat bra och vad gäller informationen, så sker denna via

föreläsningar av olika slag, kommunens hemsida, byggskyltar på plats. Andra metoder som Jönköpings kommun använder sig av för att informera medborgarna om förändringar i stadsmiljön är utskick till berörda fastighetsägare, mail via centrumföreningen och pressmeddelande till de lokala medieaktörerna.

4.8 Göteborg

Göteborgs stad jobbar med dialog och delaktighet på olika sätt, exempelvis genom enkäter och djupintervjuer i samband med framtagande av sociotopkartor. Även workshops har använts för att få in idéer i samband med en ombyggnation i stadsmiljön. Utöver detta har Göteborgs stad försökt åstadkomma en attitydförändring till nedskräpning, genom att drygt 50 000 barn under en dag städat staden. (H. Bjarnegård, personlig kommunikation, 18 oktober 2010)

På frågan om hur metoderna fungerat svarar H. Bjarnegård (personlig kommunikation, 18 oktober 2010) att:

Workshops har fungerat mycket bra, intervjuer likaså. Det som inte fungerat lika bra är när vi låtit någon extern part hålla i dialogprocessen. Information kan lätt falla mellan stolarna och medborgarna får sämre svar i dialogen.

Information till medborgarna om att en ombyggnation är på gång, sker främst genom skyltar på plats, men även media har använts. (ibid.)

4.9 Norrköping

Norrköpings kommun har arbetat en del med att försöka öka medborgarengagemanget vid exempelvis ombyggnationer av allmänna platser. Ett aktuellt exempel var inför ombyggnaden av Hagebyparken i Norrköping. Då bjöd kommunen in de boende i området till en kväll där de fick komma med idéer och önskemål, säger A. Skogetun (personlig kommunikation, 18 oktober 2010), och fortsätter:

Metoden med att bjuda in till möte fungerade dock mindre bra. Intresset var svalt på så sätt att det var nästan inga som hade hörsammat inbjudan och dök upp på mötet. Enligt uppgift var det mindre än en handfull närvarande av de boende.

Vad gäller informationen, så lägger kommunen ut information om aktuella projekt på deras hemsida, samt anslår information på särskilda skyltar vid byggarbetsplatsen. I en del fall informerar kommunen även närliggande fastigheter samt verksamheter och boende som är brukare av parken mer direkt genom information via telefon, anslag i trapphus och liknande. (ibid.)

4.10 Stockholm

De aktiviteter som Stockholms stad genomför för att öka medborgarinsynen, är att informera boende och verksamheter i närområdet genom direktutskick av information och/eller information i trappuppgångarna. Även information på stadens hemsida samt även skyltning på plats används. I mer omfattande arbeten såsom parkupprustningar, nedgrävningar av sopsug och liknande, annonserar Stockholms stad även i lokalpress. (C. Durling, personlig kommunikation, 20 oktober 2010)

Enligt C. Durling (personlig kommunikation, 20 oktober 2010) har de sett att ju tidigare informationen går ut, desto bättre och mer positivt tas den emot. Om man tidigt går ut med korrekt fakta med beslut, tidplan, syfte, en färdig skiss samt kontaktpersoner så kan projektet genomföras med mer lyckat resultat än om informationen inte kommit ut i tid. Vidare menar C. Durling (personlig kommunikation, 20 oktober 2010) att medborgarna inte känner sig delaktiga, om informationen är bristfällig eller saknas.

4.11 Umeå

Umeå kommun jobbar ständigt med att försöka öka engagemanget kring deras projekt. Vanligtvis sker detta genom att de lägger ut information på hemsidan, men också i samrådsmöten eller större projekt med olika intressegrupper (A. Flatholm, personlig kommunikation, 15 oktober 2010).

Ett exempel som A. Flatholm (personlig kommunikation, 16 oktober 2010) lyfter fram, är byggnationen av Skateparken "Sparken" i Umeå. Denna togs fram tillsammans med en grupp skatere och arbetet kunde följas bland annat via deras bloggsida: <http://www.umeaskatepark.bloggsida.se>

På frågan om hur metoderna fungerat, gav A. Flatholm (personlig kommunikation, 15 oktober 2010) följande svar:

Vår erfarenhet är att de traditionella samrådsmötena inte längre fungerar eftersom man huvudsakligen når en enda målgrupp (medborgare över 50 år, företrädesvis män). Vi tror på samverkan med föreningar, intresseorganisationer och i nya former. Arbetet med Sparken fungerade över all förväntan. Vi fick ett stort antal engagerade skatere, mountainbikeåkare mm. De flesta lade ner mycket tid på att komma på våra planeringsmöten, jobba med material på egen tid och lämna synpunkter. Samrådsgruppen fanns med från ett mycket tidigt skede, genom hela projekteringen och byggfasen. Parken invigdes i maj 2010 och de senaste mötena med gruppen har handlat om förvaltningskedet. Hur fungerar driften, är parken tillräckligt hel och ren, finns papperskorgar och bänkar, har någon skadat sig etc. Vi kommer att hålla kontakten med gruppen ytterligare en tid för att trimma in anläggningen på ett bra sätt.

Vidare anser A. Flatholm (personlig kommunikation, 15 oktober 2010) att projektinformationen bör utökas, då man aldrig kan informera nog om olika ombyggnadsprojekt. Informationskanalerna som Umeå kommun använder sig av är hemsidan, annonser i tidningar, pressmeddelande med mera. Men som sagt skulle det behövas fler sätt (ibid.).

4.12 Örebro

Före de enskilda projekten brukar Örebro kommun arbeta fram en vision för stadsmiljöarbetet. Med denna i handen söker kommunen upp medborgarna genom att träffa skolklasser, stå i gallerior och på andra ställen i stan.

Dessutom bjuds medborgarna in till samrådsmöten där de kan komma med idéer och lämna synpunkter. (A. Dufva, personlig kommunikation, 27 oktober 2010)

Projekten presenteras i massmedia och tidningen NA (Nerikes Allehanda) gör ofta "tyck till"-rutor. Varje liten sak kommunen gör i stadsmiljön brukar skapa mycket debatt, och de följer internetbaserade debattforum, särskilt på www.na.se där "vanligt folk" brukar skriva av sig. Under pågående eller snart kommande projekt använder sig kommunen av bra hemsidor med presentationer, handlingar osv. samt möjligheter för medborgarna att anonymt och mycket enkelt kunna skriva av sig med synpunkter. Detta, att anonymt kunna skriva av sig, har fungerat väl då det ibland kommer in bortåt hundra brev och synpunkter i samband med ett nytt projekt, utöver ovan redovisade kanaler, menar A. Dufva, biträdande stadsarkitekt i Örebro kommun (personlig kommunikation, 27 oktober 2010).

Örebro kommun har dock fått kritik ibland för de stora projekten i stadsmiljön och då handlar det ofta om detaljfrågor, P-platser, att det kostar mycket pengar osv. Men på grund av att kommunen använder sig av ett antal olika informationskanaler har de aldrig blivit beskyllda för att "köra över" eller "inte ha informerat" medborgarna. (ibid.)

Nästa steg vore att göra mer omröstningsstyrda projekt typ att man tar fram flera förslag och låter folk rösta eller typ jobba med fokusgrupper som formar förslag till nya platser. (ibid.)

4.13 Sundsvall

Sundsvalls kommuns arbete med att engagera medborgarna gällande ombyggnationer och förändringar av allmänna platser som inte kräver förändringar i detaljplanen, skiljer sig åt från fall till fall. Det som påverkar val av metod beror på vilka omständigheter som finns, exempelvis hur många som kan tänkas påverkas och hur stor förändringen är. (C. Andersson, personlig kommunikation, 15 oktober 2010)

Ett projekt som C. Andersson (personlig kommunikation, 15 oktober 2010) lyfter fram, är ett projekt som kallades "Stadsvision Sundsvall" där kommunmedborgarna fick komma till tals om stadens utveckling. Stadsvisionen används idag i projekt för att få med medborgarperspektivet. Mer om detta projekt, hur det genomförts och vad själva stadsvisionen innehåller samt kontaktpersoner går att finna på <http://www.sundsvall.se/stadsvisionsundsvall>.

I ett annat projekt, där en stor del av stadens träd bytts ut genom en trädplan, genomfördes ett stort informationsarbete med att i förväg berätta om vad som var på gång och varför det var nödvändigt. Förvaltningen gick ut och informerade under ett år innan trädfällningarna började. Sedan har det varje år släppts pressmeddelanden och det har funnits utförlig information på hemsidan. Resultatet av denna informationsinsats har blivit att de negativa reaktionerna varit små. Ju längre tid som gått har vi upplevt att människor reagerat mer och mer positivt. (C. Andersson, personlig kommunikation, 15 oktober 2010)

Kommunen har även i ett ganska nyligt projekt rustat upp en stadsmiljö där förslaget till ny gestaltning var på utställning, bland annat på stadsbiblioteket. Projektgruppen fick inte in speciellt många synpunkter och upplevde inte att det fanns ett stort motstånd till förslaget. Reaktionerna när det genomfördes blev däremot ganska stora. (ibid.)

Under våren 2010 provade parkförvaltningen inom Sundsvalls kommun ett nytt sätt att ta in åsikter från närboende inför ett upprustningsprogram av en park. Närboende bjöds in med utskick och information om mötet spreds med affischer i området, på stadsmuseet och bibliotek samt på kommunens hemsida. Det resulterade i att ungefär 50-100 personer kom för att se förslaget, prata med tjänstemännen och lämna sina åsikter som antecknades/ritades in på kartor. De som inte hade möjlighet att komma kunde lämna åsikter via telefon eller e-post. Möjligheten att komma till tals innan några stora beslut var tagna upplevdes som positivt av besökarna. Alla synpunkter som kommit in till kommunen, kommer naturligtvis inte att kunna

genomförs då flera står i motsats till varandra, säger C. Andersson (personlig kommunikation, 15 oktober 2010) och fortsätter:

Det vi har upplevt är att det var lättare att få människor att engagera sig i en park som ligger nära där de själva bor. Kanske för att de betraktar det som "sin" jämfört med en mycket central park som kan betraktas mer som "allas".

Vad gäller informationen till medborgarna, sker denna på ett sådant sätt att en identifierad målgrupp (vanligtvis närboende och fastighetsägare) meddelas med utskick i god tid innan det ska ske förändringar. Innan arbetet påbörjas skickas ett pressmeddelande ut och information läggs ut på kommunens hemsida. I vissa fall annonseras det även i lokaltidningarna. Enligt C. Andersson (personlig kommunikation, 15 oktober 2011) fungerar informationsmetoderna bra. Som komplettering sätts det, speciellt på välbesökta platser, ut skyltar med en plan och information om vad det är som ska genomföras. Där finns även information om vilka som är ansvariga så de som har fler frågor vet vilka de kan kontakta. (ibid.)

5. Eskilstuna kommuns syn på medborgarengagemang

I detta kapitel beskrivs hur Eskilstuna kommun ser på medborgarengagemang i samhällsplaneringen. Informationen har jag dels fått från en intervju som genomfördes med mina handledare på kommunen och dels genom mailkontakt mellan mig och mina handledare under examensarbetets gång. En sammanställning av intervjun i sin helhet finns redovisad i Bilaga 3 och mailkontakten finns redovisad i Bilaga 4.

5.1 Fördelar med medborgardeltagande

Eskilstuna kommun ser positivt på medborgardeltagande, eftersom de menar att deltagandet bör höja kvalitén på deras arbete om de synpunkter som medborgarna har, kan tillgodoses. Genom deltagandet kan kommunen göra sådana ändringar som medborgare föreslagit, förutsatt att deltagandet kommer in i ett så pass tidigt skede att det fortfarande finns möjlighet att göra vissa förändringar. Christer Olofsson tror att "man bättre vårdar det man varit med och påverkat", vilket också det är en anledning till att lyssna på medborgarnas synpunkter (C. Olofsson, personlig kommunikation, 15 april 2010). Så här säger Christer Olofsson om att lyssna på vad medborgarna har att säga:

Kommer det fram ett förslag som är bra och som dessutom är möjligt att genomföra kan vi ta hänsyn till detta. Man får inte vara för stolt och avfärda de synpunkter som kommer in. När vi lyssnar på medborgarna genom att ta hänsyn till deras åsikter är det viktigt att vi lyfter fram det, så att folket vet att vi faktiskt lyssnar på dem.(ibid.)

5.2 Medborgarnas inflytandenivå

Enligt kommunen är det viktigt att medborgarna förstår att det är de folkvalda politikerna som har sista ordet, men det samtidigt är viktigt att medborgarna vet om att dessa politiker är påverkbara. Det går inte att få igenom vilka ändringar som helst, utan det finns vissa gränser för vad som kan åstadkommas. Medborgarnas möjligheter att påverka beror på i vilket skede

deras synpunkter kommer in. Enligt Anna Wilhelmsson och Christer Olofsson (personlig kommunikation, 28 april 2010) har synpunkter som kommer in i ett tidigt skede störst chans att tillgodoses och den högsta grad av inflytande som medborgare då kan få är ”medbestämmande inom ramar”, sett till ”demokratitrappan” som redovisas i avsnitt 3.4 i litteraturstudien. Med detta menas alltså att medborgarna får vara med och bestämma genom att kommunen kan ta hänsyn till de synpunkter som de anser vara möjliga att genomföra och som samtidigt är fördelaktiga för slutresultatet.

Synpunkter som kommer in i ett senare skede, exempelvis under samrådet, hamnar några trappsteg längre ner på ”demokratitrappan”. Då ligger, enligt kommunen, medborgarnas inflytandenivå på ”samråd men ledningen beslutar”, vilket innebär en mindre chans för medborgarna att få sin vilja igenom, eftersom ramarna är mer låsta nu än tidigare. Det är dock viktigt att kommunen tar till sig alla synpunkter som framförs, men att de i efterhand anger bra skäl till varför vissa av dessa inte tillgodosetts, som enligt Christer Olofsson exempelvis kan bero på att ”vi inte äger marken, det blir svårare att sköta, ekonomi med mera.”. Detta för att öka förståelsen bland invånarna vad gäller kommunens beslut att inte ta hänsyn till deras åsikter (C. Olofsson, personlig kommunikation, 15 april 2010)

5.3 Metoder för att informera och engagera medborgare

Eskilstuna kommun har använt sig av ett antal metoder för att informera och engagera medborgarna i samhällsplaneringen. Med information menas här information efter beslut, dvs. att processen redan kommit så pass långt att kommunen redan fattat beslut om en förändring i den fysiska miljön och informerar allmänheten därefter. När det handlar om sådan information har medborgarna inga möjligheter att påverka kommunens förslag, utan denna är till för att medborgarna ska få kännedom exempelvis om vad som ska ske, hur lång byggtiden är, hur det är tänkt att slutresultatet ska bli med mera. För att medborgarna ska kunna vara med och påverka måste de ges en möjlighet att lämna synpunkter i ett tidigt skede.

5.3.1 Metoder för att informera medborgarna

För att informera medborgarna om olika projekt använder sig kommunen mycket av internet. Där skriver de om vad som händer i projekten, vart medborgarna ska vända sig om de har frågor med mera. De uppdaterar under projektets gång och följer upp med statistik i efterhand. (A. Wilhelmsson & C. Olofsson, personlig kommunikation, 28 april 2010)

I ett projekt använde sig kommunen av en webbkamera på sin hemsida. Syftet med denna var att allmänheten kunde följa projektets framfart och se förändringarna som skedde med tiden. Enligt A. Wilhelmsson & C. Olofsson (personlig kommunikation, 28 april 2010) visade sig detta vara populärt och gav många besök. De har även startat en officiell sida om trafikfrågor på Facebook för att öka dialogen med invånarna inom det området. Utöver internet använder de sig också mycket av tidningsannonser för att informera allmänheten om förändringar i den fysiska miljön. (C. Olofsson, personlig kommunikation, 15 april 2010)

5.3.2 Metoder för insamling av synpunkter från medborgarna

Den mest tydliga och strukturerade metod vad gäller medborgarnas möjligheter att lämna synpunkter i ett tidigt skede, är det så kallade spadenprojektet, som Eskilstuna kommun själv kommit på. Denna metod går ut på att en skylt sätts upp i god tid innan spaden sätts i jorden dvs. i ett skede när det fortfarande finns stora möjligheter för medborgarna att påverka utformningen. På skylten står det en kort beskrivning av vad som planeras och att kommunen är intresserade av att ta emot medborgarnas synpunkter angående detta. Det står även vart medborgarna ska vända

Figur 4. Exempel på ett spaden-projekt (figur hämtad från www.eskilstuna.se/spaden)

sig om de vill ha ytterligare information (www.eskilstuna.se/spaden). Under intervjuundersökningen visades en symbol på spaden för att se om de intervjuade kände igen den och visste vad den stod för. De som inte kände igen den, fick en förklaring av hur metoden fungerar. Syftet med detta var att ta reda på om de intervjuade ansåg det vara en bra metod för information och påverkan för medborgarna i samhällsplaneringen. Resultatet av detta redovisas i resultatkapitlet.

6. Intervjuundersökningar

Som nämndes i metodkapitlet togs följande fyra kategorier fram i samarbete med mina handledare på Eskilstuna kommun. Dessa kategorier fungerade sedan som utgångspunkt vid framtagande av de båda intervjuguiderna som användes i undersökningen.

1. Inte intresserad
2. Nöjd om jag får information, dvs. när ombyggnationen ska starta, hur lång tid det kommer att ta, hur det är tänkt att slutresultatet kommer att bli med mera
3. Vill tycka till och lämna synpunkter, för att få fram mina åsikter
4. Är beredd att engagera mig/delta i en grupp

Nedan ges en något mer utförlig beskrivning än i metodkapitlet, över hur framtagandet av intervjuguiderna gått till samt tillvägagångssättet under intervjuundersökningarna.

6.1 Beskrivning av intervjuguiderna

Intervjuguiderna utformades alltså med utgångspunkt från de fyra kategorier som nämndes ovan. Kategorierna var desamma för båda undersökningarna, men det som skilde sig var själva huvudfrågan. För undersökningen i Nyfors var huvudfrågan; *”I den tredje etappen av ombyggnationen av Nyforsgatan, vilken av dessa fyra kategorier passar bäst in på dig?”*, medan huvudfrågan för undersökningen om Fristadstorget löd; *”Om vi antar att kommunen skulle bygga om Fristadstorget, vilken av dessa kategorier passar bäst in på dig?”*. Beroende på vilken kategori de intervjuade valde, ställdes sedan lämpliga följdfrågor. I Bilagorna 1 och 2 redovisas de båda intervjuguiderna som användes under intervjuundersökningarna. Där framgår dels vilka de fyra kategorierna var och dels följdfrågorna. Kategorierna togs som sagt fram i samarbete med mina handledare, men följdfrågorna togs fram på egen hand. Ambitionen var att försöka utforma intervjuguiderna så likartat som möjligt och det visade sig fungera med i stort sett samma frågor för båda undersökningarna. Tanken var att det skulle bli lättare att göra jämförelser mellan de två intervjuundersökningarna om frågorna i dessa var av likartad karaktär.

Enligt Trost (2005) ska man vid en kvalitativ intervju inte ha något frågeformulär med i förväg formulerade frågor, utan den intervjuade ska, i möjligaste mån, styra ordningsföljden i samtalet. Den som intervjuar ska istället göra upp en lista över frågeområden, som sedan tas upp i lämplig ordning under intervjun. Det är viktigt att vara följsam då frågorna ska komma som följer av svaren, vilket kan innebära att ordningen på frågeområdena kan variera från en intervju till en annan.

Under intervjuundersökningarna anpassades frågorna beroende på svaren som de intervjuade gav vilket medförde att ordningen ibland kunde variera. Oftast följdes dock den ordning som gjorts upp på förhand, men i vissa fall frångicks som sagt denna för att intervjun skulle flyta på så bra som möjligt. Trost (2005) menar dock att listan över frågeområden ska vara ganska kort och ta upp stora delområden. Detta var något som inte passade för min undersökning, då det skulle bli svårt att sammanställa resultatet om inte samma frågor ställdes till alla.

Resultatet av intervjuundersökningen redovisas till stor del som statistik för att visa hur många som valt en viss kategori, hur svaren har fördelat sig med mera. Enligt Ingrid Johansson är det möjligt att ha med statistik även i en kvalitativ undersökning (I. Johansson, personlig kommunikation, 14 mars 2010).

6.2 Tillvägagångssätt

Ett beslut togs i tidigt skede att intervjuundersökningarna skulle vara kvalitativa, dvs. där de intervjuade svarar muntligt på de frågor som ställs. Det var inte aktuellt med kvantitativa undersökningar genom att exempelvis dela ut enkäter med kryssfrågor. Anledningen till detta var att det då fanns en risk att gå miste om väsentlig information, om de alternativ som fanns att välja på redan var bestämda på förhand. Viktigt för denna undersökning ansågs vara att de intervjuade får tala fritt och komma med egna svar på frågorna.

Intervjuer gjordes som sagt dels med boende i stadsdelen Nyfors och dels med allmänheten i Eskilstuna kommun. Alla intervjuer gick till på ett sådant sätt att

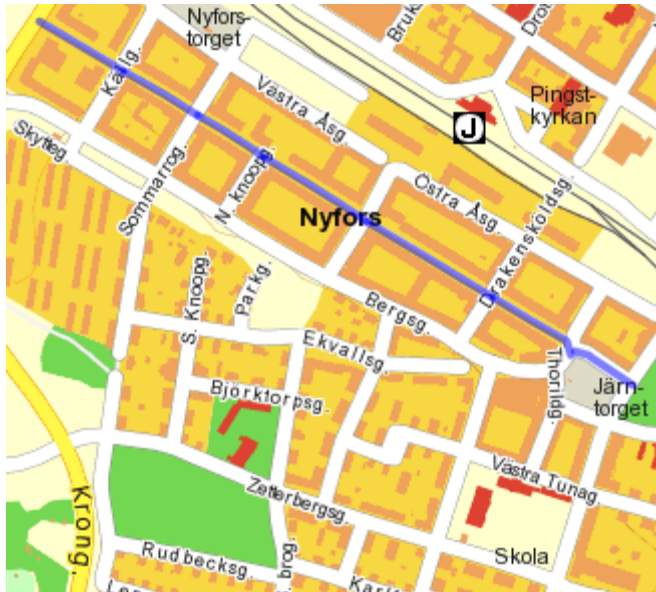
en strategiskt lämplig plats valdes där många människor passerade och därefter ombads slumpvis utvalda personer delta i respektive undersökning. Till en början kändes situationen något obekvämt, dels eftersom denna typ av undersökning var en ny erfarenhet för mig och dels eftersom antalet personer som ställde upp i undersökningen var tämligen lågt. Detta ändrades dock efterhand och ju mer tid som spenderades i Eskilstuna, desto bättre gick det med intervjuerna. En av de faktorer som påverkade mycket var vädret. Vid fint väder upplevdes ett högre deltagande samt att människor var mer tillmötesgående än vid molnigt och kyligt väder. Att deltagandet blev högre vid fint väder kan också ha att göra med min egen inställning, då det kändes bättre och mer motiverande att utföra intervjuerna. Eskilstuna kommun bidrog med s.k. "giveaways", i form av tablettaskar, som delades ut till dem som ställde upp. Det är oklart om detta i sig ökade deltagandet, men för egen del kändes det bra att kunna bjuda på något till de som var vänliga nog att ställa upp.

De människor som intervjuades, valdes som sagt ut slumpmässigt och en så jämn fördelning som möjligt mellan de olika åldersgrupperna eftersträvades. Totalt besöktes Eskilstuna elva gånger, endast på vardagar och mestadels mellan klockan 10 och klockan 15. Totalt intervjuades 100 personer, 40 i Nyfors och 60 i centrum.

Nedan presenteras de båda platser där intervjuundersökningarna genomförts. Avsnittet om Nyforsgan är något mer omfattande än det om Fristadstorget. Detta eftersom ombyggnationen av Nyforsgatan pågått under en tid och pågår även i dagsläget, vilket innebär att det redan finns en hel del information och erfarenheter från ombyggnationen. Eftersom Fristadstorget utgår från ett påhittat fall, finns inte samma information att tillgå.

6.3 Nyforsgatan

Nyforsgatan ligger i det så kallade Nedre Nyfors, som är ett miljonprogramsområde och ligger strax söder om järnvägen, se Figur 5. Genom detta område utgör Nyforsgatan ett sammanbindande gång- och cykelstråk. År 2006 gjordes ett gestaltungsprogram för området, med riktlinjer och principer för projekteringen av Nyforsgatan. Området är detaljplanelagt.

Figur 5. Kartbild på stadsdelen Nyfors, Nyforsgatan är markerad (figur hämtad från www.eniro.se)

Det beslutades att Nyforsgatan skulle byggas om i tre etapper och ombyggnationen av etapp 1 startade i april 2007 och avslutades i september 2008. Etapp 2 pågår i dagsläget och ombyggnationen av etapp 3 ska ske mellan 2012-2013. I denna etapp manar kommunen att det fortfarande finns möjlighet att göra vissa förändringar. Intervjuundersökningen handlar inte om etapp 1 och 2, utan fokuserar på om och hur medborgarengagemanget kan öka inför etapp 3 och för framtida projekt. Varför just Nyforsgatan valdes till detta examensarbete, berodde på att det är en ombyggnadsprocess som endast berör de boende i Nyfors samtidigt som den är pågående och aktuell i dagsläget. Ombyggnationen handlar om en förändring i de boendes närmiljö och är alltså inte något som berör "den stora allmänheten".

Ett problem vid ombyggnationen av Nyforsgatan har varit att det inte funnits någon tid för samråd med de boende i Nyfors. Detta på grund av att det

funnitss en press från politikernas sida att komma igång med ombyggnationen så fort som möjligt. I detta fall behövdes heller inget samråd eftersom det inte skedde någon förändring av markanvändningen. Med detta menas att marken både före och efter ombyggnationen klassas som parkmark. Eftersom det inte fanns tid för samråd hamnar inflytandenivån för medborgarna på det lägsta trappsteget av "demokratitrappan" dvs. "information efter beslut". För vidare beskrivning av "demokratitrappan", se avsnitt 3.2 i litteraturstudien.

Eskilstuna kommun fick alltså informera allmänheten om ombyggnationen efter det att beslut hade tagits. Inför etapp 1 skedde denna information i form av bland annat enklare affischer med illustrationer, tidningsannonser samt att gestaltungsprogrammet för Nyforsgatan lades ut på internet. Dessutom var kommunen med på Nyforsdagen och hade även möten med exempelvis pensionärsgrupper för att informera de boende. Det visade sig dock att dessa metoder inte var tillräckliga och det inkom många klagomål. Större delen av dessa klagomål handlade om att kommunen rivit upp ett antal träd i anslutning till Nyforsgatan som många av de boende inte ansåg sig fått information om. Inför etapp 2 ökades därför informationen till de boende i området. Exempelvis skickades informationsbrev ut till ca 3 000 boende i Nyfors och lappar sattes även upp i trappuppgångar. Dessutom bjöds media in och kommunen annonserade även mer i tidningen än inför etapp 1. Kommunen menar att de lärde sig en läxa efter den kritik som uppstod under etapp 1 och fick därmed en större förståelse för vikten av att informera de boende i området. (Wilhelmsson & Olofsson, personlig kommunikation, 28 april 2010)

Ovanstående information kommer ifrån en intervju mellan mig och mina handledare på Eskilstuna kommun. Hela intervjun finns redovisad i Bilaga 3.

6.4 Fristadstorget

Fristadstorget är ett stort centralt beläget torg i Eskilstuna. Många personer passerar eller uppehåller sig på torget varje dag och är en naturlig mötesplats för många människor. Eftersom en av intervjuundersökningarna skulle handla om en ombyggnation som berör människor i hela kommunen, och på grund av att det inte pågick någon sådan typ av ombyggnation vid starten av detta examensarbete, valdes Fristadstorget som en lämplig plats.

Intervjuundersökningen utgick då ifrån människors engagemang om torget skulle byggas om. Det var av största vikt att detta påtalades, så att människor inte skulle tro att en ombyggnation av torget verkligen var på gång.

Figur 6. Fristadstorget (figur hämtad från www.eskilstuna.se)

7. Resultat

Nedan presenteras resultatet av de båda intervjuundersökningarna. Kapitlet följer samma struktur som litteraturstudien, med rubrikerna: *lågt engagemang bland medborgarna, information och medborgardialog, ett ökat medborgarengagemang* samt *medborgarengagemang i ett större perspektiv*. Som nämndes i metodkapitlet har intervjuguiderna utformats med utgångspunkt från fyra kategorier, som representerar olika grader av engagemang. Utifrån dessa kategorier har sedan huvudrubrikerna i litteraturstudien tagits fram. Samma huvudrubriker används alltså i detta kapitel, och under respektive rubrik presenteras resultatet från de båda intervjuundersökningarna. Intervjuguiderna i sin helhet redovisas i Bilaga 1 och 2.

7.1 *Lågt engagemang bland medborgarna*

Denna rubrik har tagits fram utifrån kategori 1 i intervjuguiderna, dvs. *jag är inte intresserad av hur etappen utformas/jag skulle inte vara intresserad*. Därför redovisas naturligtvis resultatet av de som valde dessa kategorier under denna rubrik.

7.1.1 **Nyforsgatan: Kategori 1. Jag är inte intresserad av hur etappen utformas**

Nedan presenteras i tabellform hur de intervjuade som valt denna kategori svarat på respektive följdfråga. Upphöjda siffror markerar svar som kräver en mer utförlig beskrivning och i slutet finns även ett sammandrag över svaren.

a) Kan du säga något om varför du valde just det alternativet?

Ålder	Kön	Helt enkelt ointresserad	Övrigt
0-34	Man	0 st.	0 st.
0-34	Kvinna	0 st.	1 st. ¹
35-49	Man	1 st.	1 st. ²
35-49	Kvinna	1 st.	1 st. ²
50-64	Man	0 st.	0 st.
50-64	Kvinna	2 st.	1 st. ³
65 +	Man	1 st.	0 st.
65 +	Kvinna	1 st.	0 st.
	Σ	6 st.	4 st.

Tabell 2. Svarsfördelning på frågan: Kan du säga något om varför du valde just det alternativet?

1. Personen ansåg inte att hon bodde tillräckligt nära Nyforsgatan för att känna att hon hade någon anledning att engagera sig, då hon inte tyckte att hon personligen berördes i tillräckligt stor omfattning av ombyggnationen.
2. Personerna förutsatte att etapp 3 kommer utformas som de tidigare etapperna och bryr sig därför inte om exakt hur den etappen kommer att utformas. Eftersom de själva inte bodde i den delen av Nyfors där ombyggnationen pågår, ansåg de att det inte var så noga med informationen heller.
3. Personen tyckte det verkade krångligt att lägga sig i den typen av frågor, vilket gjorde att hon inte var intresserad av att engagera sig. Den sista etappen skulle heller inte påverka henne personligen, så information var inte direkt nödvändig.

b) Kan kommunen göra något för att öka ditt engagemang?

Ålder	Kön	Ja	Nej
0-34	Man	0 st.	0 st.
0-34	Kvinna	0 st.	1 st.
35-49	Man	1 st. ¹	1 st.
35-49	Kvinna	0 st.	2 st.
50-64	Man	0 st.	0 st.
50-64	Kvinna	1 st. ²	2 st.
65 +	Man	0 st.	1 st.
65 +	Kvinna	0 st.	1 st.
	Σ	2 st.	8 st.

Tabell 3. Svartsfördelning på frågan: Kan kommunen göra något för att öka ditt engagemang?

1. Personen svarade att han i så fall vill ha information om vad som kan uppnås med hans engagemang.
2. Personen ville ha information om hur hon kan lämna synpunkter.

Sammandrag, kategori 1: Många av de som valde denna kategori, var alltså helt enkelt ointresserade av hur den tredje etappen ska utformas. Inte heller ansåg större delen av de intervjuade att kommunen kunde göra något för att öka deras engagemang. De kände inget behov av att engagera sig. Övriga svar redovisas i den numrerade listan ovan.

7.1.2 Fristadstorget: Kategori 1. Jag skulle inte vara intresserad

Nedan presenteras i tabellform hur de intervjuade som valt denna kategori svarat på respektive följdfråga. Upphöjda siffror markerar svar som kräver en mer utförlig beskrivning och i slutet finns även ett sammandrag över svaren.

a) Kan du säga något om varför du valde just det alternativet?

Ålder	Kön	Helt enkelt ointresserad	Övrigt
0-34	Man	3 st.	0 st.
0-34	Kvinna	2 st.	1 st. ²
35-49	Man	2 st.	0 st.
35-49	Kvinna	3 st.	0 st.
50-64	Man	2 st.	1 st. ¹
50-64	Kvinna	1 st.	1 st. ²
65 +	Man	4 st.	0 st.
65 +	Kvinna	2 st.	0 st.
	Σ	19 st.	3 st.

Tabell 12. Svarsfördelning på frågan: Kan du säga något om varför du valde just det alternativet?

1. Personen svarade att ombyggnationen inte skulle påverka honom personligen och kände därför inget behov av att engagera sig.
2. Dessa personer kunde inte förklara varför de valde denna kategori.

b) Kan kommunen göra något för att öka ditt engagemang?

Ålder	Kön	Ja	Nej
0-34	Man	0 st.	3 st.
0-34	Kvinna	0 st.	3 st.
35-49	Man	0 st.	2 st.
35-49	Kvinna	0 st.	3 st.
50-64	Man	1 st. ¹	2 st.
50-64	Kvinna	1 st. ¹	1 st.
65 +	Man	0 st.	4 st.
65 +	Kvinna	0 st.	2 st.
	Σ	2 st.	20 st.

Tabell 13. Svarsfördelning på frågan: Kan kommunen göra något för att öka ditt engagemang?

1. Dessa personer ville ha tydlig information om hur de i så fall ska göra, samt vad deras engagemang skulle betyda.

Sammandrag, kategori 1: En klar majoritet av de personer som valde denna kategori, svarade att de inte är intresserade av att engagera sig om Fristadstorget skulle byggas om. Inte heller kunde kommunen göra något för att öka deras engagemang. Endast två personer var av en annan åsikt.

7.2 Information och medborgardialog

Denna rubrik har tagits fram utifrån kategori 2 i intervjuguiderna, dvs. *jag är nöjd om jag får information om etappen/jag skulle vara nöjd om jag fick information*. Därför redovisas naturligtvis resultatet av de som valde dessa kategorier under denna rubrik.

7.2.1 Nyforsgatan: Kategori 2. Jag är nöjd om jag får information om etappen

Nedan presenteras i tabellform hur de intervjuade som valt denna kategori svarat på respektive följdfråga. Upphöjda siffror markerar svar som kräver en mer utförlig beskrivning och i slutet finns även ett sammandrag över svaren.

a) Hur vill du få informationen?

Ålder	Kön	Internet	Tidning	Övrigt
0-34	Man	3 st.	0 st.	0 st.
0-34	Kvinna	3 st.	0 st.	1 st. ¹
35-49	Man	2 st.	0 st.	0 st.
35-49	Kvinna	3 st.	1 st.	0 st.
50-64	Man	1 st.	1 st.	0 st.
50-64	Kvinna	1 st.	1 st.	1 st. ²
65 +	Man	0 st.	1 st.	1 st. ¹
65 +	Kvinna	0 st.	2 st.	1 st. ¹
	Σ	13 st.	6 st.	4 st.

Tabell 4. Svarsfördelning på frågan: Hur vill du få informationen?

1. Personerna svarade att de ville få informationen hemskickad i brevlådan.
2. Personen svarade att hon var nöjd om det fanns skyltar uppsatta med information om den tredje etappen.

b) Kan kommunen göra något för att öka ditt engagemang?

Ålder	Kön	Ja	Nej
0-34	Man	1 st. ¹	2 st.
0-34	Kvinna	0 st.	4 st.
35-49	Man	0 st.	2 st.
35-49	Kvinna	1 st. ²	3 st.
50-64	Man	0 st.	2 st.
50-64	Kvinna	1 st. ³	2 st.
65 +	Man	0 st.	2 st.
65 +	Kvinna	0 st.	3 st.
	Σ	3 st.	20 st.

Tabell 5. Svartsfördelning på frågan: Kan kommunen göra något för att öka ditt engagemang?

1. Personen svarade att kommunen kunde informera om hur han ska göra om han vill lämna synpunkter på etappen.
2. Personen förklarade att det säkert fanns något som kommunen kunde göra, men under intervjun kunde hon inte komma på hur detta skulle gå till.
3. Personen svarade att hon inte var intresserad av att engagera sig mer i etapp 3, men hon var ändå intresserad av att veta hur hon skulle bära sig åt om hon ville lämna synpunkter i något annat projekt. Följande citeras från kvinnan: "Kommunen kanske kan lägga upp information om hur man ska göra för att lämna synpunkter, exempelvis på deras hemsida, så man vet det till en annan gång".

c) Känner du till spaden-projektet?

Ålder	Kön	Ja	Nej
0-34	Man	0 st.	3 st.
0-34	Kvinna	0 st.	4 st.
35-49	Man	0 st.	2 st.
35-49	Kvinna	0 st.	4 st.
50-64	Man	1 st.	1 st.
50-64	Kvinna	1 st.	2 st.
65 +	Man	1 st.	1 st.
65 +	Kvinna	0 st.	3 st.
	Σ	3 st.	20 st.

Tabell 6. Svarsfördelning på frågan: Känner du till spaden-projektet?

Sammandrag, kategori 2: Majoriteten ville få information via internet. Ett antal personer svarade att de ville ha informationen via kommunens hemsida, medan andra ville få informationen via e-mail. Några svarade att de ville ha information via internet, men kunde inte svara mer specifikt än så. Information via annons i tidningen kom på andra plats och övriga svar går att utläsa av den lista som hör ihop med Tabell 4. Dock ansåg många att det räckte med att få information om etappen, men ville inte engagera sig mer än så. Ett fåtal personer kunde dock tänka sig att engagera sig mer, se Tabell 5. En klar majoritet kände inte till spaden-projektet. Men när jag förklarade vad metoden gick ut på, tyckte alla att det lät som en bra idé. Även de som kände till spaden var positiva.

7.2.2 Fristadstorget: Kategori 2. Jag skulle vara nöjd om jag fick information

Nedan presenteras i tabellform hur de intervjuade som valt denna kategori svarat på respektive följdfråga. Upphöjda siffror markerar svar som kräver en mer utförlig beskrivning och i slutet finns även ett sammandrag över svaren.

a) Hur vill du få informationen?

Ålder	Kön	Internet	Tidning	Övrigt
0-34	Man	1 st.	0 st.	0 st.
0-34	Kvinna	3 st.	0 st.	0 st.
35-49	Man	1 st.	0 st.	0 st.
35-49	Kvinna	2 st.	0 st.	0 st.
50-64	Man	2 st.	0 st.	1 st. ¹
50-64	Kvinna	1 st.	1 st.	1 st. ¹
65 +	Man	0 st.	1 st.	0 st.
65 +	Kvinna	0 st.	1 st.	1 st. ²
	Σ	10 st.	3 st.	3 st.

Tabell 14. Svartsfördelning på frågan: Hur vill du få informationen?

1. Dessa personer svarade att de i så fall ville ha information via uppsatta skyltar kring torget.
2. Personen ville få informationsblad hemskickat i brevlådan.

b) Kan kommunen göra något för att öka ditt engagemang?

Ålder	Kön	Ja	Nej
0-34	Man	1 st. ²	0 st.
0-34	Kvinna	0 st.	3 st.
35-49	Man	0 st.	1 st.
35-49	Kvinna	0 st.	2 st.
50-64	Man	2 st. ¹	1 st.
50-64	Kvinna	0 st.	3 st.
65 +	Man	0 st.	1 st.
65 +	Kvinna	0 st.	2 st.
	Σ	3 st.	13 st.

Tabell 15. Svartsfördelning på frågan: Kan kommunen göra något för att öka ditt engagemang?

1. Den ena personen ville få information om hur han skulle gå tillväga om han ville lämna synpunkter. Detta eftersom han ansåg sig sakna kunskaper i ämnet. Den andra personen svarade att han skulle kunna tänka sig att engagera sig mer, men kunde inte komma på hur kommunen skulle kunna öka hans engagemang.
2. Denna person kunde heller inte ge något konkret förslag på hur kommunen kunde öka hans engagemang.

c) Känner du till spaden-projektet?

Ålder	Kön	Ja	Nej
0-34	Man	0 st.	1 st.
0-34	Kvinna	0 st.	3 st.
35-49	Man	1 st.	0 st.
35-49	Kvinna	0 st.	2 st.
50-64	Man	0 st.	3 st.
50-64	Kvinna	0 st.	3 st.
65 +	Man	0 st.	1 st.
65 +	Kvinna	0 st.	2 st.
	Σ	1 st.	15 st.

Tabell 16. Svarsfördelning på frågan: Känner du till spaden-projektet?

Sammandrag, kategori 2: Precis som vid undersökningen i Nyfors ville många få informationen via internet. De flesta kunde dock inte ge exempel på hur detta skulle gå till. Några svarade att de ville få mail när det var någonting på gång. Information via annons i tidningen fick tre röster och övriga svar går att utläsa från Tabell 14. Endast ett fåtal personer ansåg att kommunen kunde göra något för att öka deras engagemang och bara en person kände till spaden-projektet. Men när jag förklarade vad metoden gick ut på, tyckte alla att det lät som en bra idé.

7.3 Ett ökat medborgarengagemang

Denna rubrik har tagits fram utifrån kategori 3 i intervjuguiderna, dvs. *jag vill tycka till och lämna synpunkter/jag skulle vilja tycka till och lämna synpunkter*. Därför redovisas naturligtvis resultatet av de som valde dessa kategorier under denna rubrik.

7.3.1 Nyforsgatan: Kategori 3. Jag vill tycka till och lämna synpunkter

Nedan presenteras i tabellform hur de intervjuade som valt denna kategori svarat på respektive följdfråga. Upphöjda siffror markerar svar som kräver en mer utförlig beskrivning och i slutet finns även ett sammandrag över svaren.

a) Hur vill du lämna dina synpunkter?

Ålder	Kön	Internet	Övrigt
0-34	Man	2 st.	0 st.
0-34	Kvinna	0 st.	0 st.
35-49	Man	2 st.	0 st.
35-49	Kvinna	0 st.	1 st. ¹
50-64	Man	1 st.	1 st. ²
50-64	Kvinna	0 st.	0 st.
65 +	Man	0 st.	0 st.
65 +	Kvinna	0 st.	0 st.
	Σ	5 st.	2 st.

Tabell 7. Svarsfördelning på frågan: Hur vill du lämna dina synpunkter?

1. Personen svarade att det inte spelade någon roll, så länge hon fick information om hur hon skulle göra.
2. Personen svarade att han inte hade något bra förslag på hur detta skulle gå till, så länge det var enkelt och bekvämt.

b) Hur långt fram i tiden ska det i så fall vara till ombyggnationen startar, för att det ska vara intressant för dig att engagera dig?

Ålder	Kön	Inte för långt fram	Spelar ingen roll
0-34	Man	2 st.	0 st.
0-34	Kvinna	0 st.	0 st.
35-49	Man	1 st.	1 st.
35-49	Kvinna	0 st.	1 st.
50-64	Man	0 st.	2 st.
50-64	Kvinna	0 st.	0 st.
65 +	Man	0 st.	0 st.
65 +	Kvinna	0 st.	0 st.
	Σ	3 st.	4 st.

Tabell 8. Svarsfördelning på frågan: Hur långt fram i tiden ska det i så fall vara till ombyggnationen

Kommentar: I kolumnen "inte för långt fram" räknas de som ansåg att det inte får vara mer än 5 år till ombyggnationen startar, för att det ska vara intressant för dem att engagera sig.

c) Vet du vilka möjligheter du har att kunna påverka i dagsläget?

Ålder	Kön	Ja	Nej	Till viss del
0-34	Man	0 st.	2 st.	0 st.
0-34	Kvinna	0 st.	0 st.	0 st.
35-49	Man	1 st.	1 st.	0 st.
35-49	Kvinna	0 st.	1 st.	0 st.
50-64	Man	1 st.	1 st.	0 st.
50-64	Kvinna	0 st.	0 st.	0 st.
65 +	Man	0 st.	0 st.	0 st.
65 +	Kvinna	0 st.	0 st.	0 st.
	Σ	2 st.	5 st.	0 st.

Tabell 9. Svarsfördelning på frågan: Vet du vilka möjligheter du har att kunna påverka i dagsläget?

d) Känner du till spaden-projektet?

Ålder	Kön	Ja	Nej
0-34	Man	0 st.	2 st.
0-34	Kvinna	0 st.	0 st.
35-49	Man	0 st.	2 st.
35-49	Kvinna	0 st.	1 st.
50-64	Man	1 st.	1 st.
50-64	Kvinna	0 st.	0 st.
65 +	Man	0 st.	0 st.
65 +	Kvinna	0 st.	0 st.
	Σ	1 st.	6 st.

Tabell 10. Svarsfördelning på frågan: Känner du till spaden-projektet?

Sammandrag, kategori 3: Många ville ha möjlighet att lämna synpunkter via internet. De flesta kunde dock inte ge ett konkret svar på hur det skulle gå till, men det skulle vara bekvämt om det fungerade på ett smidigt sätt. För övriga svar, se Tabell 7. Fyra av sju personer tyckte inte att det spelade någon roll hur långt fram i tiden det är till ombyggnationen startar, medan resterande tre ansåg att det inte får vara alltför långt fram i tiden för att de ska vilja engagera sig. Många som valde denna kategori saknade kunskap i ämnet och visste inte om vilka möjligheter de har att påverka i stadsbyggnadsfrågor. Inte heller här var det många som kände till spaden-projektet. Men precis som tidigare tyckte alla att det var en bra idé.

7.3.2 Fristadstorget: Kategori 3. Jag skulle vilja tycka till och lämna synpunkter

Nedan presenteras i tabellform hur de intervjuade som valt denna kategori svarat på respektive följdfråga. Upphöjda siffror markerar svar som kräver en mer utförlig beskrivning och i slutet finns även ett sammandrag över svaren.

a) Hur vill du lämna dina synpunkter?

Ålder	Kön	Internet	Övrigt
0-34	Man	2 st.	0 st.
0-34	Kvinna	2 st.	0 st.
35-49	Man	3 st.	0 st.
35-49	Kvinna	2 st.	1 st. ¹
50-64	Man	3 st.	1 st. ²
50-64	Kvinna	2 st.	0 st.
65 +	Man	1 st.	1 st. ³
65 +	Kvinna	0 st.	0 st.
	Σ	15 st.	3 st.

Tabell 17. Svarsfördelning på frågan: Hur vill du lämna dina synpunkter?

1. Personen svarade att hon skulle kunna tänka sig att ringa till kommunen och tala om sina synpunkter.
2. Personen svarade att det inte spelade någon roll, så länge det fanns klar och tydlig information på hur han skulle göra.
3. Personen kunde inte svara på hur han ville lämna sina synpunkter.

b) Hur långt fram i tiden ska det i så fall vara till ombyggnationen startar, för att det ska vara intressant för dig att engagera dig?

Ålder	Kön	Inte för långt fram	Spelar ingen roll
0-34	Man	2 st.	0 st.
0-34	Kvinna	2 st.	0 st.
35-49	Man	2 st.	1 st.
35-49	Kvinna	3 st.	0 st.
50-64	Man	3 st.	1 st.
50-64	Kvinna	1 st.	1 st.
65 +	Man	1 st.	1 st.
65 +	Kvinna	0 st.	0 st.
	Σ	14 st.	4 st.

Tabell 18. Svartsfördelning på frågan: Hur långt fram i tiden ska det i så fall vara till ombyggnationen startar, för att det ska vara intressant för dig att engagera dig?

Kommentar: I kolumnen "inte för långt fram" räknas de som ansåg att det inte får vara mer än 5 år till ombyggnationen i så fall startar, för att det ska vara intressant för dem att engagera sig.

c) Vet du vilka möjligheter du har att kunna påverka i dagsläget?

Ålder	Kön	Ja	Nej	Till viss del
0-34	Man	0 st.	2 st.	0 st.
0-34	Kvinna	0 st.	2 st.	0 st.
35-49	Man	0 st.	2 st.	1 st.
35-49	Kvinna	0 st.	3 st.	0 st.
50-64	Man	1 st.	2 st.	1 st.
50-64	Kvinna	0 st.	2 st.	0 st.
65 +	Man	0 st.	1 st.	1 st.
65 +	Kvinna	0 st.	0 st.	0 st.
	Σ	1 st.	14 st.	3 st.

Tabell 19. Svartsfördelning på frågan: Vet du vilka möjligheter du har att kunna påverka i dagsläget?

d) Känner du till spaden-projektet?

Ålder	Kön	Ja	Nej
0-34	Man	0 st.	2 st.
0-34	Kvinna	0 st.	2 st.
35-49	Man	1 st.	2 st.
35-49	Kvinna	0 st.	3 st.
50-64	Man	1 st.	3 st.
50-64	Kvinna	0 st.	2 st.
65 +	Man	0 st.	2 st.
65 +	Kvinna	0 st.	0 st.
	Σ	2 st.	16 st.

Tabell 20. Svarsfördelning på frågan: Känner du till spaden-projektet?

Sammandrag, kategori 3: Många av de intervjuade svarade att de ville ha möjlighet att lämna synpunkter via nätet. De flesta kunde däremot inte ge exempel på hur det skulle gå till. Det var några som tyckte det vore smidigt om det gick att göra på ett smidigt sätt, exempelvis på kommunens hemsida. Majoriteten ansåg inte att det fick vara allt för lång fram i tiden till ombyggnationen skulle starta. De flesta svarade ca 1-2 år framåt i tiden, men inte mer. Inte heller var det många som visste vilka möjligheter de hade att kunna påverka i den fysiska planeringen. Vad gäller spaden-projektet var det endast två personer som kände till metoden, men ingen var direkt kritisk efter det att jag förklarar hur den fungerar.

7.4 Medborgarengagemang i ett större perspektiv

Denna rubrik har tagits fram utifrån kategori 4 i intervjuguiderna, dvs. *jag är beredd att engagera mig/delta i en grupp* samt *jag skulle vara beredd att engagera mig/delta i en grupp*. Därför redovisas naturligtvis resultatet av de som valde dessa kategorier under denna rubrik.

7.4.1 Nyforsgatan: Kategori 4. Jag är beredd att engagera mig/delta i en grupp

Ingen av de intervjuade valde denna kategori.

7.4.2 Fristadstorget: Kategori 4. Jag skulle vara beredd att engagera mig/delta i en grupp.

Nedan presenteras i tabellform hur de intervjuade som valt denna kategori svarat på respektive följdfråga. Upphöjda siffror markerar svar som kräver en mer utförlig beskrivning och i slutet finns även ett sammandrag över svaren.

a) Vad skulle krävas för att du ska engagera dig i en grupp?

Ålder	Kön	Ökade möjligheter att påverka	Övrigt
0-34	Man	0 st.	0 st.
0-34	Kvinna	0 st.	0 st.
35-49	Man	1 st.	0 st.
35-49	Kvinna	0 st.	0 st.
50-64	Man	1 st.	0 st.
50-64	Kvinna	0 st.	0 st.
65 +	Man	0 st.	1 st. ¹
65 +	Kvinna	0 st.	1 st. ¹
	Σ	2 st.	2 st.

Tabell 21. Svartsfördelning på frågan: Känner du till spaden-projektet?

1. Personerna svarade att en ombyggnation av Fristadstorget skulle beröra dem mycket personligen, eftersom de ofta vistas kring torget. De skulle kunna tänka sig att engagera sig i en grupp om det på något sätt skulle gynna dem personligen.

b) Hur långt fram i tiden ska det i så fall vara till ombyggnationen startar, för att det ska vara intressant för dig att engagera dig?

Ålder	Kön	Inte för långt fram	Spelar ingen roll
0-34	Man	0 st.	0 st.
0-34	Kvinna	0 st.	0 st.
35-49	Man	1 st.	0 st.
35-49	Kvinna	0 st.	0 st.
50-64	Man	0 st.	1 st.
50-64	Kvinna	0 st.	0 st.
65 +	Man	0 st.	1 st.
65 +	Kvinna	0 st.	1 st.
	Σ	1 st.	3 st.

Tabell 22. Svarsfördelning på frågan: Hur långt fram i tiden ska det i så fall vara till ombyggnationen startar, för att det ska vara intressant för dig att engagera dig?

Kommentar: I kolumnen "inte för långt fram" räknas de som ansåg att det inte får vara mer än 5 år till ombyggnationen i så fall startar, för att det ska vara intressant för dem att engagera sig.

c) Vet du vilka möjligheter du har att kunna påverka i dagsläget?

Ålder	Kön	Ja	Nej	Till viss del
0-34	Man	0 st.	0 st.	0 st.
0-34	Kvinna	0 st.	0 st.	0 st.
35-49	Man	0 st.	1 st.	0 st.
35-49	Kvinna	0 st.	0 st.	0 st.
50-64	Man	1 st.	0 st.	0 st.
50-64	Kvinna	0 st.	0 st.	0 st.
65 +	Man	1 st.	0 st.	0 st.
65 +	Kvinna	1 st.	0 st.	0 st.
	Σ	3 st.	1 st.	0 st.

Tabell 23. Svarsfördelning på frågan: Vet du vilka möjligheter du har att kunna påverka i dagsläget?

d) Känner du till spaden-projektet?

Ålder	Kön	Ja	Nej
0-34	Man	0 st.	0 st.
0-34	Kvinna	0 st.	0 st.
35-49	Man	0 st.	1 st.
35-49	Kvinna	0 st.	0 st.
50-64	Man	1 st.	0 st.
50-64	Kvinna	0 st.	0 st.
65 +	Man	1 st.	0 st.
65 +	Kvinna	1 st.	0 st.
	Σ	3 st.	1 st.

Tabell 24. Svarsfördelning på frågan: Känner du till spaden-projektet?

Sammandrag, kategori 4: Denna kategori var den som var minst representerad bland de intervjuade. De som valde denna kategori gjorde det på grund av att det, på olika sätt, skulle gynna dem personligen. De flesta ansåg inte att det spelade någon roll hur långt fram i tiden det i så fall var till ombyggnationen startar och många hade även kunskap om deras möjligheter att påverka. Dessutom kände alla utom en till spaden-projektet och var positivt inställda till metoden.

8. Diskussion och slutsatser

I detta kapitel diskuteras dels resultatet av de båda intervjuundersökningarna och dels själva genomförandet av dem.

8.1 Diskussion angående resultatet av intervjuundersökningarna

Vad gäller resultatet av de båda intervjuundersökningarna, har jag själv valt att inte dra några egna slutsatser utifrån ett ålders- eller könsperspektiv. Detta eftersom det trots allt endast är ett fåtal personer i respektive ålderskategori och kön som intervjuats. För att kunna dra några slutsatser inom respektive ålderskategori och kunna göra jämförelser mellan könen, tror jag att intervjuundersökningarna hade behövt omfatta fler personer. För ett examensarbete av denna storlek, anser jag dock inte att det är möjligt att intervjua särskilt många fler än 100 personer. Jag kommer heller inte diskutera svaren för respektive fråga i större utsträckning, utan det jag tar upp i detta kapitel är sådant som tydligt framkom från intervjuundersökningarna och som jag anser ha belägg för att ta upp i diskussionen. Hur personerna svarat framgår av resultatkapitlet, men det är som sagt svårt att säga hur pass representativt resultatet är med tanke på att det endast är 100 personer som intervjuats. Jag kommer dock att diskutera och dra slutsatser kring resultatet och inte ta någon större hänsyn till antalet personer som intervjuats.

Som nämnades i litteraturstudien engagerar människor sig mest när det handlar om förändringar i sin egen närmiljö. Detta var något som dock inte visade sig stämma fullt ut i denna undersökning. Detta eftersom intervjuundersökningen i Nyfors visade att 57 % valde kategori 2, dvs. att människor är nöjda om de får information angående ombyggnationen i etapp 3. Endast 18 % svarade att de ville tycka till och lämna synpunkter. Denna siffra var betydligt lägre jämfört med vad som framkom under intervjuundersökningen vid Fristadstorget, där det var 30 % av de intervjuade som ville tycka till och lämna synpunkter. Detta kan ha att göra med det faktum att ombyggnationen av Nyforsgatan pågår i dagläget och att en del av gatan redan är färdigbyggd. Några av de intervjuade påpekade att de var nöjda med utformningen av dessa färdigbyggda delar och kände därför inget behov av att engagera sig i den tredje etappen. Detta, att människor känner en viss tillfredsställelse, är något

som jag även tog upp i litteraturstudien som en faktor till att människor inte engagerar sig. Om det istället hade handlat om en ombyggnation där det första spadtaget ännu inte hade gjorts, hade resultatet därmed kunnat bli annorlunda. I det skede som ombyggnadsprocessen är i just nu, ansåg de flesta att det var viktigare att få information om den tredje etappen än att vara med och påverka dess utformning.

Resultatet av intervjuundersökningen i centrum visade som sagt att det var 30 % som ville tycka till och lämna synpunkter, vilket var en högre siffra jämfört med intervjuundersökningen i Nyfors. Däremot var det ännu fler personer som valde kategori 1, dvs. att de var ointresserade av att engagera sig om Fristadstorget skulle byggas om. Av de personer som intervjuades i denna intervjuundersökning, var det 37 % som valde denna kategori, vilket jag tycker var en relativt hög siffra. Eftersom det trots allt handlar om ett påhittat fall, kan det finnas en risk att människor inte tar undersökningen på allvar, vilket i så fall skulle kunna resultera i att många väljer just denna kategori. Jag fick inte intrycket av detta under intervjuerna, men jag tror att det är viktigt att ha det i åtanke. Detta kan även gälla åt andra hållet, dvs. att människor, just på grund av att det är ett påhittat fall, uttrycker en vilja att vara med och påverka. En vilja som kanske inte funnits om torget verkligen skulle byggas om. Jag menar inte att det måste vara så, men jag anser att det är viktigt att inte glömma bort att det som sagt handlar om ett påhittat fall.

Sett till de båda intervjuundersökningarna var intresset för att engagera sig tämligen lågt, och många ansåg inte att kommunen kunde göra något för att öka deras engagemang. Detta tyder tyvärr på att det finns ett problem när det kommer till människors intresse av att engagera sig. Vad värre är att det som sagt var så pass få som kunde ge förslag på åtgärder som kommunen kunde vidta för att öka deras engagemang. Resultatet hade varit mer givande om fler hade kunnat ge förslag på detta, eftersom det var en av mina förhoppningar med examensarbetet och hade bidragit till att Eskilstuna kommun fått underlag till hur denna grupp av människor kan bli mer engagerade. De personer som ändå kunde tänka sig att engagera sig mer, ville antingen ha information om vad som kan uppnås med engagemanget, information om hur synpunkter kan lämnas, eller information om hur de kan engagera sig i övrigt.

Det verkar alltså som att många inte engagerar sig för att de inte är tillräckligt informerade om dessa saker. En slutsats av detta är att det kanske inte alltid är kommunens val av metod som är den felande länken till att människor inte engagerar sig. Istället kan det vara så att människor exempelvis är tveksamma till att deras engagemang verkligen betyder något och tror därför inte att det är någon mening att delta, om kommunen bjuder in till dialog inför en ombyggnation. Om kommunen kan få människor att inse vikten av deras engagemang och att de faktiskt har möjlighet att påverka, tror jag att det finns goda förhoppningar att människor som normalt inte engagerar sig kan tänka sig att göra det. Så inför den tredje etappen av Nyforsgatan och för framtida projekt, kanske detta är något som kommunen borde ha i åtanke.

Naturligtvis är det också viktigt att kommunen, vid dialog med medborgarna, använder sig av metoder som är tilltalande för människor. Jag tror det gäller att prova sig fram och se vad som fungerar bäst. Det är inte säkert att en metod som fungerar i en kommun fungerar lika bra i en annan, eftersom befolkningssammansättningen och traditionerna varierar. Jag tror också att det är viktigt att använda sig av flera olika metoder inom en kommun, eftersom en viss metod kan passa bättre för en grupp av människor än för andra. Detta nämndes även i litteraturstudien och bör ge goda förutsättningar för ett ökat engagemang bland medborgarna i kommunen.

Vad gäller spaden-projektet, som är Eskilstuna kommuns egen metod för att informera och engagera medborgarna, var det ingen av de intervjuade som var negativ till metoden. Många kände dock inte igen symbolen, men med tanke på de intervjuades positiva inställning, tror jag att det finns goda förhoppningar om att det kan vara en metod som Eskilstuna kommun kommer ha mycket nytta av framöver.

Något som dock framgick tydligt i de båda intervjuunderökningarna var att många dels ville få information och dels kunna lämna synpunkter via internet. Eskilstuna kommun försöker redan i dagsläget använda internet så mycket som möjligt, men det verkar alltså som att det finns mer att göra inom detta område. Vad gäller information, har Eskilstuna gott om sådant när det kommer till pågående och ännu ej påbörjade projekt. Detta verkar dock ha undgått

vissa, som svarade att de vill ha information via kommunens hemsida. Kanske anser de intervjuade att informationen inte är tillräckligt tydlig, eller så har de helt enkelt aldrig sett efter. Men tydligare information på hemsidan, bör kunna bidra till att fler medborgare får klart för sig vad som sker i dagsläget och vad som ska ske framöver. Att även skapa ökade möjligheter för människor att lämna synpunkter via nätet kan bidra till ett ökat engagemang bland dem som normalt inte engagerar sig.

Många av de intervjuade ansåg att det helst inte skulle vara mer än 1-2 år fram till dess att ombyggnationen ska starta, för att det ska vara intressant för dem att engagera sig. Men jag tror att kommunen kan vinna mycket på om denna tid, inför en ombyggnation, kan utnyttjas till att föra en dialog med medborgarna och ge dem möjlighet att komma med synpunkter och åsikter. För en del av de intervjuade spelade det ingen roll hur långt fram i tiden det var till ombyggnationen startar, så det verkar alltså som att det finns goda förutsättningar för att medborgare ska engagera sig i tidiga skeden. Men det förutsätter naturligtvis att kommunens val av metod är tilltalande.

Något jag lärt mig under arbetet med detta examensarbete är att det inte finns en självklar väg att gå när det kommer till att engagera medborgare för stadsbyggnadsfrågor. Engagemanget och ickeengagemanget beror på en rad olika faktorer och metoder fungerar olika bra i olika kommuner. Jag tror att det gäller att vara lyhörd som kommun och att även våga prova nya metoder som kan skapa ett ökat medborgarengagemang.

8.2 Diskussion angående genomförandet av intervjuundersökningarna

Jag tror att det kan vara fördelaktigt om kommunen använder sig av olika metoder till olika grupper av människor, när det handlar om att engagera människor i samhällsplaneringen. Med grupper av människor menas då exempelvis tjänstemän, kvinnor, ungdomar, pensionärer, invandrare och funktionshindrade. Det kan tänkas att människor inom samma grupp tänker på ett likartat sätt och om intervjuundersökningarna hade utgått ifrån sådana typer av grupper istället för åldersgrupper, hade andra slutsatser dragits. Då hade det kanske visat sig att vissa grupper av människor gav liknande svar.

vilket hade kunnat ge Eskilstuna kommun underlag till vilka metoder som passar för olika grupper, hur de olika gruppernas engagemang kan öka, hur de vill lämna synpunkter med mera. Med åldersgrupper kan det bli svårare att dra sådana slutsatser.

För detta examensarbete hade det dock inte varit möjligt att göra en undersökning som omfattar flera olika grupper av människor, framförallt på grund av att det skulle ta tid att hitta tillräckligt många personer att intervjua i varje grupp. I så fall tror jag det hade varit en bättre idé att satsa på att intervjua en av dessa grupper. Jag tror att en hel del slutsatser skulle kunna dras utifrån 100 intervjuer med personer från samma grupp av människor. Men samtidigt ska man kanske inte göra skillnad på människor heller. Det är inte säkert att man ser ett mönster genom att intervjua tillräckligt många inom samma grupp. Det kan mycket väl vara så att svaren från människor inom samma åldersintervall ger ett tydligare mönster. Detta är något som inte kan besvaras utifrån detta arbete, men min egen åsikt är att det kan vara värt att satsa på olika grupper av människor istället för åldersgrupper, och se vart det leder.

Vad gäller tidpunkten för mina intervjuer genomfördes dessa på vardagar mellan klockan 10 och 15. Hade intervjuerna gjorts senare på eftermiddagen eller på helgerna, hade resultatet kunnat se annorlunda ut. På helgerna är fler lediga från jobbet och senare på eftermiddagarna är det fler som slutat jobbet för dagen. Det är dock viktigt att komma ihåg att det finns människor som är lediga på vardagar, alternativt börjar jobba senare på eftermiddagen. Det finns även de som är mamma-/pappalediga. På grund av detta är jag inte säker på att resultatet hade blivit annorlunda om jag utfört intervjuerna vid andra tidpunkter. Men det är naturligtvis inget jag kan säga med säkerhet.

8.3 Förslag till fortsatt arbete

Jag tror att detta examensarbete kan vara en bra utgångspunkt för Eskilstuna kommun i deras arbete med att åstadkomma ett ökat medborgarengagemang för stadsbyggnadsfrågor. Dock krävs det att kommunen följer upp detta på något sätt och intervjuar fler människor, för att skapa ett bättre underlag. Som jag tidigare nämnt så behöver inte det antal personer som jag intervjuat vara representativt för de boende i Nyfors eller för de boende i Eskilstuna kommun. Men som sagt bör det vara en bra början.

Jag tror det är viktigt att kommunen gör liknande undersökningar i andra stadsdelar, för att se vilka likheter och skillnader som finns mellan dem. Det är inte säkert att resultatet av mina intervjustudier hade sett likadant ut, om det exempelvis var en gata i en annan stadsdel som skulle byggas om.

Källförteckning

Litteratur och internet

- Bodström, Karin. (2003). *Att med alla medel ha medborgarna med: planering för och med delaktighet i stockholmsförorten Alby*. Stockholm.
- Boverket. (2004). *Hållbara städer och tätorter i Sverige*. Karlskrona.
- Boverket. (2000). *Unga är också medborgare – om barns och ungdomars inflytande i planeringen*. Karlskrona.
- Boverket. (1998). *Vem bestämmer. Om medborgarinflytande och kommunal planering*. Karlskrona.
- Byggforskningsrådet. (2000). *Samhällsplanering med aktiva medborgare. Exempel från 16 kommuner*. Stockholm.
- De Laval, Suzanne. (2004). *Metoder för arkitekturdialog*. Stockholm.
- Eskilstuna kommun. Hämtad 2010-04-05 på <http://eskilstuna.se/spaden>
- Forsberg, G. (2005). *Planeringens utmaningar och tillämpningar*. Uppsala Publishing House, Uppsala.
- Henecke, B. & Khan, J. (2002). *Medborgardeltagande i den fysiska planeringen*. Lund
- Johansson, M. (2001). *Medborgarna i plansamråd – teori och verklighet*. I E. Asplund & T. Hilding-Rydevik, *Arena för hållbar utveckling*. KTH, Stockholm.
- Stockholms stad. (2006). *Boken om Brandparken; en programhandling*. Stockholm
- Sveriges kommuner och landsting. (2009). *11 tankar om medborgardialog i styrning*. Stockholm
- Trost, J. (2005). *Kvalitativa intervjuer*. Studentlitteratur, Lund.
- Wettergren, Å. & Jamison, A. (2006). *Sociala rörelser – politik och kultur*. Studentlitteratur, Lund.

Personliga kontakter

- Lars Johansson, Stadsträdgårdsmästare, Uppsala kommun
- Karin Carlzén, Stadsträdgårdsmästare Park och natur, Västerås stad
- Martin Hadmyr, Landskapsarkitekt, Helsingborgs stad
- Sten Hermansson, Tekniska nämndens ordförande, Kristianstads kommun
- Kerstin Fogelberg, Stadsträdgårdsmästare Stadsmiljö/park & skog, Södertälje kommun
- Paul Herbertsson, Mark- och planeringschef, Växjö kommun
- Anna Flatholm, Parkdriftschef/landskapsarkitekt, Umeå kommun
- Jenny Larsson, Projektledare för stadsutveckling, Jönköpings kommun
- Alexander Dufva, Biträdande stadsarkitekt, Örebro kommun
- Helena Bjarnegård, Stadsträdgårdsmästare, Göteborgs stad
- Annika Skogetun, Verksamhetschef utveckling, Norrköpings kommun
- Christina Durling, Informatör, Stockholms stad
- Cecilia Andersson, Landskapsarkitekt, Sundsvalls kommun

Bilagor

1. Intervjuguide Nyfors
2. Intervjuguide Fristadstorget
3. Sammanställning av intervju med handledare
4. Mailkontakt med handledare

Bilaga 1. Intervjuguide Nyfors

I den tredje etappen av ombyggnationen av Nyforsgatan, vilken av dessa fyra kategorier passar bäst in på dig?

1. Jag är inte intresserad av hur etappen utformas.
 - a. Kan du säga nåt om varför du valde just det alternativet?
 - b. Kan kommunen göra något för att öka ditt engagemang?

2. Jag är nöjd om jag får information om etappen, dvs. när ombyggnationen ska starta, hur lång tid det kommer att ta, hur det är tänkt att slutresultatet kommer att bli med mera.
 - a. Hur vill du få informationen?
 - b. Kan kommunen göra något för att öka ditt engagemang?
 - c. Känner du till spaden? (Jag visar symbolen)

3. Jag vill tycka till och lämna synpunkter, för att få fram mina åsikter angående etappen.
 - a. Hur vill du lämna dina synpunkter?
 - b. Hur långt fram i tiden ska det vara till ombyggnationen startar, för att det ska vara intressant för dig att engagera dig?
 - c. Vet du vilka möjligheter du har att kunna påverka utformningen vid t.ex. en ombyggnadsprocess?
 - d. Känner du till spaden? (Jag visar symbolen)

4. Jag är beredd att engagera mig/delta i en grupp.
 - a. Vad skulle krävas för att du ska engagera dig i en grupp?
 - b. Hur långt fram i tiden ska det vara till ombyggnationen startar, för att det ska vara intressant för dig att engagera dig?
 - c. Vet du vilka möjligheter du har att kunna påverka utformningen vid t.ex. en ombyggnadsprocess?
 - d. Känner du till spaden? (Jag visar symbolen)

Bilaga 2. Intervjuguide Fristadstorget

Om vi antar att kommunen skulle bygga om Fristadstorget, vilken av dessa fyra kategorier passar bäst in på dig?

1. Jag skulle inte vara intresserad.
 - a. Kan du säga nåt om varför du valde just det alternativet?
 - b. Kan kommunen göra något för att öka ditt engagemang?

2. Jag skulle vara nöjd om jag fick information, dvs. när ombyggnationen i så fall skulle starta, hur lång tid det tar, hur det är tänkt att slutresultatet kommer att bli med mera.
 - a. Hur vill du få informationen?
 - b. Kan kommunen göra något för att öka ditt engagemang?
 - c. Känner du till spaden? (Jag visar symbolen)

3. Jag skulle vilja tycka till och lämna synpunkter, för att få fram mina åsikter.
 - a. Hur vill du lämna dina synpunkter?
 - b. Hur långt fram i tiden ska det vara till ombyggnationen startar, för att det ska vara intressant för dig att engagera dig?
 - c. Vet du vilka möjligheter du har att kunna påverka utformningen vid t.ex. en ombyggnadsprocess?
 - d. Känner du till spaden? (Jag visar symbolen)

4. Jag skulle vara beredd att engagera mig/delta i en grupp.
 - a. Vad skulle krävas för att du ska engagera dig i en grupp?
 - b. Hur långt fram i tiden ska det vara till ombyggnationen startar, för att det ska vara intressant för dig att engagera dig?
 - c. Vet du vilka möjligheter du har att kunna påverka utformningen vid t.ex. en ombyggnadsprocess?
 - d. Känner du till spaden? (Jag visar symbolen)

Bilaga 3. Sammanställning av intervju med Christer Olofsson och Anna Wilhelmsson den 28 april 2010

1) Vad har ni använt för metoder för att informera/engagera nyforsborna vid ombyggnationen av Nyforsgatan?

- Inför etapp 1 satte vi upp enklare affischer med illustrationer, gestaltningsprogrammet lades ut på www.eskilstuna.se och vi annonserade i tidningar. Dessutom hade vi en utställning i Underhund, men det var efter att träden hade fällts (kommunen hade fällt ett antal träd utan att informera allmänheten, vilket upprörde många av de boende i Nyfors). Det visade sig att dessa metoder inte var tillräckliga och inför resterande 2 etapper ökade vi informationen till de boende. Vi bjöd in media, skickade ut informationsbrev till de boende i Nyfors. Vi satte även upp lappar i trappuppgångar, skickade ut pressmeddelanden och annonserade mer i tidningen än inför etapp 1. Bakgrunden till detta var den kritik från de boende som uppstod i samband med rivningen av träden. Vi lärde oss en läxa av bristen på information inför etapp 1 och fick därmed en ökad förståelse för hur viktigt det är att informera de boende i området.

2) Har ni haft samråd, eller något liknande, med Nyforsborna där de har haft möjlighet att vara med och påverka?

- Eftersom pressen från politikerna på att komma igång med ombyggnationen, fanns det ingen tid till samråd med de boende i Nyfors. Vi var dock med på Nyforsdagen, hade möten med pensionärsgrupper med mera för att informera de boende. Eftersom markanvändningen inte ändras finns inga krav på samråd. Marken är fortfarande parkmark, precis som det var innan ombyggnationen.

3) Hur har engagemanget varit bland nyforsborna under ombyggnationen av Nyforsgatan?

- Det har inte varit mycket till engagemang, åtminstone inte på Nyforsdagarna. Det är framförallt en person som varit negativ till ombyggnationen och denna person har tagit mycket plats. Personen har fått med sig några personer som även de är kritiska till ombyggnationen. Kritiken har varit ensidig, då den nästan bara varit negativ. Det har varit dåligt med positiv kritik. Av 25 insändare som skickats in, var 5 positiva till ombyggnationen medan resterande 20 var negativa.

4) Hur ser ni på översikts- och detaljplanering? Vill ni se ett ökat engagemang bland medborgarna i båda dessa planformer? Vad har ni för erfarenheter av engagemang i fördjupade översiktsplaner?

- Medborgarna har störst möjlighet att påverka i samrådsskedet. Folk engagerar sig mer i detaljplanering, men det är kanske viktigast med engagemang i översiktsplanering eftersom detaljplanen bygger på denna. Inte så insatt i fördjupade översiktsplaner, hör av dig till Pernilla Lindström om detta.

5) Vilka metoder har ni använt för att öka medborgarengagemanget?

- Vi har använt internet mycket. I ett projekt satte vi exempelvis upp en webbkamera på en strategisk plats, så att allmänheten kunde följa förändringen. Vi fick många besök, folk ville veta hur ombyggnationen fortskred. Detta ger dock ingen möjlighet till påverkan.

Vi har försökt vara aktiva genom att söka upp folk och fråga om deras åsikter, istället för att de ska komma till oss. Det har gett bra genomslag.

Spaden-projektet: Först sätts en skylt upp – här planerar vi att bygga, vi vill veta vad du tycker innan vi börjar. Sedan en till skylt – det här ska vi göra. Se nätet! www.eskilstuna.se/spaden. Syftet är att medborgarna ska ha möjlighet att påverka även i byggprojekt där kommunen normalt inte har samråd enligt plan- och bygglagen.

3D-utställning: Fick bra genomslag, denna låg ute på nätet och över 300 personer var inne och tittade. Mer än traditionellt?

6) Hur använder ni internet i dagsläget?

Vi är jätteaktiva. Har blivit bättre på att uppdatera under projektets gång. Följer upp med statistik.

7) Har ni kollat något på hur andra kommuner gjort för att öka medborgarengagemanget?

- Har haft en del koll via nätet. Annars är det mest andra kommuner som hört sig för till oss angående spaden-projektet.

8) Vilken grad av inflytande har invånarna, sett till "demokratitrappan"?

- Tidigt skede: Medbestämmande inom ramar
- Samråd: Samråd men ledningen beslutar
- Nyforsgatan: Information efter beslut (pga. Att det inte fanns tid till samråd)

Kommer det fram ett förslag som är bra och som dessutom är möjligt att genomföra kan vi ta hänsyn till detta. Man får inte vara för stolt och avfärda de synpunkter som kommer in. När vi lyssnar på medborgarna genom att ta hänsyn till deras åsikter är det viktigt att vi lyfter fram det så att folket vet att vi faktiskt lyssnar på dem.

9) Människor som engagerar sig i grupp, har de större möjligheter att påverka än enskilda personer? Är det bra att folk engagerar sig i grupper?

- Det är bra, men inte om folk tvingas med i gruppen. Man ska gå med i gruppen för att ens egna åsikter stämmer med gruppens. Grupperna kan få mer information, det är lättare att prata med en grupp än med alla medborgare. Men jag tror inte de har större möjligheter att påverka än enskilda.

Bilaga 4. Mailkontakt med Christer Olofsson den 15 april 2010

1) Vad har ni använt för metoder för att informera/engagera medborgarna i den fysiska planeringen?

- I vissa fall bildar man referensgrupper av boende, föreningar, näringsidkare och liknande. Annonser i tidningen är ett annat sätt. Vår trafikavdelning startar under V1016 en sida på facebook för trafikfrågor, för att öka dialogen med invånarna ([facebook.com/TrafikplatsEskilstuna](https://www.facebook.com/TrafikplatsEskilstuna)).

2) Anser du att ni sitter fast i gamla planeringsformer och rutiner? (Gör ni alltid på samma sätt, eller försöker ni hitta nya metoder för att öka medborgarengagemanget)

- Visst det är lätt att göra som man gjort tidigare. Tycker ändå att vi har ett visst nytänkande genom "Spaden projektet". Att vi har 2 informatörer på förvaltningen borde visa att vi tycker att information och därmed att det är viktigt att engagera eskilstunaborna.

3) Har ni kollat något på hur andra kommuner gjort för att öka medborgarengagemanget?

- Kollar lite med Anna in vi svarar.

4) Vad har ni för erfarenheter av samråd? (Kallar ni alltid till samråd, hur många brukar delta, vilka grupper av människor deltar med mera)

- Vissa typer av arbeten tex planer som vår förvaltning gör, kräver samråd enligt PBL. När vi på vår avdelning startar ett projekt har vi inga krav, men vi har ändå haft ett antal projekt där vi i 1:a hand informerat. Deltagarantalet är ofta litet. Vi har nu på vår avdelning ett pågående projekt där vi skall bygga en gcm-väg 2011, där vi träffat Golfklubben och Volvo för att få med deras synpunkter innan vi startar projekteringen.

5) Hur ser du på medborgardeltagande kontra effektivitet? (Om många människor deltar förlängs ju också planeringsprocessen och därmed minskar effektiviteten)

- Medborgar deltagande är positivt. Vi tror inte det påverkar effektiviteten, gäller att deltagandet kommer in i ett tidigt skede. Förslag från medborgarna som vi kan genomföra borde höja kvalitén på det vi gör (vi gör det medborgarna vill ha).

6) Vad anser du att medborgarna ska ha för förväntningar på vad som kan uppnås med deras deltagande? (Detta har att göra med den "demokratitrappa" som Anna bad mig kolla upp och handlar om vilken grad av inflytande som medborgarna har)

- Störst möjlighet att påverka är i ett tidigt skede. Viktigt att vid en första träff inte stänga några dörrar utan ta till sig synpunkterna som framförs. I återkopplingen till gruppen viktigt att ha bra skäl till att inte vissa saker kan utföras. Kan vara att vi inte äger marken, svårare att sköta, ekonomi med mera. Viktigt att gruppen förstår att våra "folkvalda" politiker har sista ordet, att politiker är påverkbara.

7) Anser du att alla grupper av människor har lika stora möjligheter att vara med och påverka i planeringen?

- Alla har samma möjligheter, men personens (gruppens) kunskaper att framföra sina synpunkter påverkar säkert möjligheterna. Hur hör vi vad dom tysta säger?

8) Varför vill ni se ett ökat engagemang bland medborgarna?

- Höjer kvalitén = vi bygger det invånarna vill ha. Vi tror att man bättre vårdar det man varit med och påverkat.